

HABERLER

Ocak 2000, Sayı: 9

Editörden

Yeni bin yılın veya yaygın deyişle "millennium"un ilk bülteninden merhaba. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarına ilişkin gelişmelerle birlikte sayfalarına, geleceğe dönük umutlarımızı da taşıdığımız bir sayıyla daha sizlere ulaşmanın mutluluğu içindeyiz.

Baş makale olarak sunduğumuz, Enstitü Başkanı Prof. Dr. Ali M. Dinçol'un yazısı, üçüncü bin yıla aktarılan sorunları ve bazı çözüm tekliflerini içermektedir. Ayrıca bütün kurumların yeniden yapılanmasının gündeme geldiği bir dönemde, arkeoloji alanında yapılması gerekenler tartışmaya açılmaktadır. Seçkin üye potansiyeli ve oluşmaya başlayan alt yapısı ile yeni yüzyılda Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün önemli görevler üstleneceği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Enstitü'nün Tarlabası Bulvarı'ndaki dört katlı evinde yürütülmekte olan restorasyon çalışmasının Mayıs ayında bitecek şekilde geliştiğini duyurmak istiyoruz.

Bültenin Kitap Dünyasından bölümünde sırasıyla, son birkaç yılda Eskiçağ Bilimleri alanında çıkan yeni yayınlar ve bunlardan bazıları hakkında yapılan kısa tanıtma yazılarına yer verdik. Çalışma alanımızda kitap basan yayın evlerinin ve ciddi yayınların çoğalması memnuniyet verici bir gelişmedir.

Kazı-Araştırma bölümünde, 1999 yılına ilişkin yepyeni çalışmaların henüz hiçbir yerde yayınlanmamış ilk sonuçlarını bulacaksınız, yine proje başkanlarının kaleminden.

Enstitü yayınları, biri kongre kitabı, biri bilimsel seri, biri de kazı monografisi olmak üzere toplam 14'e ulaşmıştır. Bunlardan en yenisi, zevkle okuyacağınızı umduğumuz Prof. Dr. Belkıs Dinçol'un *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik* kitabıdır.

Sorunlardan uzak başarılı bir gelecek dileğiyle...

Kemalettin Köroğlu

Üyelerimizden

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Hititoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Belkıs Dinçol ve Eskiçağ Tarihi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Oğuz Tekin 28 Aralık 1999 tarihinde Profesör olmuşlardır.

Prof. Dr. Güven Arsebük 16 Eylül 1999 ve Prof. Dr. Ufuk Esin 17 Ocak 2000 tarihinde bağlı bulunduğu İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Prehistorya Ana Bilim Dalı'ndan emekli olmuştur. Kendilerine sağlıklı bir yaşam ve mutlu bir emeklilik temenni eder, bizden desteklerini eksik etmemelerini dileriz.

Yeni Yıl Mesajı

Yirmibirinci Yüzyılda Türk Arkeolojisi

Yirminci yüzyıl, insanlığın tüm varoluşu boyunca elde ettiği başarılarının ve kazanımlarının en önemlilerini, en kayda değer olanlarını sığdırdığı bir zaman kesitidir. Günümüz uygarlık düzeyinin göstergesi olan ne varsa, hemen hepsi, geride bıraktığımız yüzyılın eseridir. Ülkemiz de, onu ilgilendiren her şey de, geçen yüzyılda doğmuş veya daha eski köklere dayansa da, 20. yüzyılda bugünkü biçimini almıştır. Öyleyse, Türk arkeolojisi de geçen yüzyılın ürünüdür ve bugün, yeni yüzyıldaki vizyonu için, bir durum muhasebesi yapmanın, varılan noktadaki olumlu ve olumsuz sonuçları saptayarak, gelecek için bir yol haritası çizmenin tam zamanıdır. Önce, ana başlıklar altında durumu özetleyelim.

Toplumdaki arkeoloji bilinci

Türk toplumu, doğal ve kültürel çevrenin kendisi için önemini yeni yeni kavramaktadır. Doğal çevrenin korunmasının, kendi çocuklarının geleceği için yaşamsal bir konumda olduğunu, eğitim ve gelir düzeyi ortalamanın üzerinde olan bir kesim, anlamış gözükmemektedir. Yeşil alanların ortadan kaldırılması, kıyılarda yapılaşma, hattâ erozyon gibi konularda, toplumda belirli bir hareketlilik vardır. Bazı hallerde toplum, doğanın tahribine yönelik bazı eylemlere karşı, kendisine bir takım maddî yararlar sağlayacağını bilse dahi, tepkisini göstermemektedir. Bergama'da siyanürle altın üretimi, Akkuyu'da nükleer santral, Fırtına Vadisi'nde hidroelektrik santrali gibi durumlarda, insanlar, çevrenin korunmasına özen gösterilmesi konusunda duyarlılıklarını ortaya koymaktadırlar. Ancak, toplumun kültürel çevresi için aynı hassasiyete sahip olduğunu söyleyemeyiz. Bırakınız, uzak bir ören yerindeki bir mezar odasının soyulmak üzere tahribini, genelde halkımız, sokağındaki çeşmenin Osmanlıca kitâbesinin sökülmesine bile sessiz kalabilmekte, hattâ daha ileri giderek, ulaşabildiği arkeolojik veya etnografik kültür değerlerini kendisi ranta çevirmek için çaba gösterebilmektedir. Bunda, eğitim yetersizliği kadar, ekonomik yoksunluğun payı olduğunda kuşku yoktur. Halkın eğitimsizliği ve gelir elde etme isteğinden daha önemlisi, devlet kurumları ya da belediyeler gibi örgütlerin de, bilerek veya bilme-

yerek, kültürel ve tarihsel çevreye zarar vermeleri ve bu tahripkâr eylemlerini savunurken, tarihî veya arkeolojik varlıkları, kalkınmanın önünde bir engelmış gibi görmeleri ve göstermeleridir.

Arkeolojik faaliyetlerin örgütlenmesi

Türkiye’de arkeolojik faaliyetlerin yasal çerçevesini koyan, yani kazı iznini veren, parasal kaynaklarını sağlayan, arkeolojik varlıkların taşınmazlarını yerinde koruyan, taşınırılarını korumak için müzeler yapan, müzelerdeki uzman ve idarî personeli çalıştıran, arkeolojik eserlerin restorasyon ve konservasyonu için laboratuvarlar kuran ve buralarda yine uzmanları ve idarî personeli istihdam eden, arkeolojik varlıkların bilimsel alanda tanıtılmasını ve tartışılmasını sağlamak için, bilimsel toplantılar ve yayınlar yapan, Kültür Bakanlığı’na bağlı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’dür. Ülkemiz gibi, başlangıcından günümüze kadar kesintisiz iskâna sahne olmuş, dünyanın arkeolojik açıdan en zengin toprakları üzerinde, bir tek devlet dairesinden, yasal, finansal, bilimsel, idarî bu kadar çok görevi birden, yeterli bir biçimde yerine getirmesini beklemek, haksızlık olur. Genellikle ağır dönen bürokratik çarkları nedeniyle, bir devlet dairesinin zaten istenilen hızla çalışmaması üzerine, bir de birbirinden nitelik bakımından farklı hizmet verme beklentileri eklenirse, yapılan işlerin etkinlik düzeyinin düşmesi normal karşılanmalıdır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren 1970’li yıllara kadar başarılı çalışan, hâlen dahi yasal çerçevenin belirlenmesi, her yıl kazı ve araştırma sonuçlarının tartışıldığı bilimsel toplantıların düzenlenmesi gibi konularda etkinliğini sürdüren bu idarenin, kent içi ya da kırsal alan çalışmaları alanında, özellikle kaçak kazılara müdahale konusunda yetersizleşmesi, ülkemizin ulaşım ağının gelişmesi, sulu tarımın yaygınlaşması ve baraj, gölet ve kanalet yapımının hızla artışı, elektrifikasyon hizmetinin her yöreye dağılımı, kıyıların turizme açılması sonucu artan yapılaşma, plansız kentleşme gibi, kalkınmaya ilişkin pek çok faktör, kültürel ve tarihsel çevreyi olumsuz etkilemesiyle başlamış, bu gelişme artık arkeolojik varlıkları tehdit eder duruma gelmiştir. Bir genel müdürlüğün çeşitli faktörlerden kaynaklanan bu tehditlere karşı koyabilmesi, kısıtlı bütçeler ve sınırlı personel ve yetersiz araç-gereç ile günden güne zorlaşmaktadır. Ayrıca müze örgütündeki araştırmacıların uzmanlaşmaları için tanınan olanaklar azdır; bu da bilgi donanımı yetersiz kişilerin uzmanlıkları bulunmayan görevlerde istihdamını ve buralarda sorumluluk almaları durumunu beraberinde getirmektedir.

Arkeoloji eğitimi

Ülkemizde üniversite sayısının artmasına paralel olarak açılan Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümlerinin yirmiy-

yaklaşması ve bunlardan çoğunda akademik kariyerinin henüz başındaki bir-iki öğretim elemanının bulunması, verdikleri mezunların ne derecede yeterli eğitim aldıkları sorununu gündeme getirecektir. Bugün eski ve büyük üniversitelerde dahi eğitim düzeyi, kitaplıkların zayıflığı, seminer ve pratik çalışmaların azlığından dolayı istenilen yerde değildir. Öğrencilerden bir kesimin istemedikleri bir dalda okumak zorunda olmaları, mezuniyet sonrası olanakların kısıtlı ve parlak olmamasının yarattığı motivasyon eksikliği, eğitimi olumsuz etkilemektedir. Bunda, öğretim sisteminin meydana getirdiği hoşnutsuzlukların da rolü vardır.

Kolleksiyonerlik, Özel Müzeler, Kaçakçılık

Eski eser kaçakçılığı, toprakları arkeolojik bakımdan zengin tüm ülkelerin sorunudur, ancak bizim ülkemizdeki biçiminin çözümü, bir zihniyet değişikliği gerektirdiği için, daha da zor görünmektedir. Türkiye’de birbirine bağlı bir olaylar zinciri, adeta bir sarmal, bir kısır döngü yaratmaktadır. Halkımız, bilinçsizlik nedeniyle, tarihsel ve kültürel çevresinden kopuktur > ekonomik zorluk içinde bulunması nedeniyle, eğer talep varsa, kültür varlıklarını da paraya çevirmeye hazırdır > bazı insanlar sanatsal değeri ve ilginçliği nedeniyle kültür varlıklarına sahip olmak isterler, talep oluştururlar > bu talebi karşılayarak maddî çıkar sağlayabileceğini bilen aracı, halkın elindeki kültür varlıklarını parayla satın alır > halk için kültür varlığı ticaret "meta"ına dönüşmüştür; daha fazlasını elde etmek için kazı yapar, arz yaratır > piyasa kuralları işlemeye başlar. Kolleksiyonerin savunması, "ben almasam, dışarı kaçacak" şeklindedir. Halkın savunusu "ihtiyacım vardı, çok para verdiler, sattım" sözleriyle özetlenebilir. Diğer taraftan, özel müze kavramı ülkemizde, henüz "umuma açık kolleksiyon" olmanın ötesine çok geçmemiştir.

Durumu kaba çizgilerle böylece özetledikten sonra, yine aynı başlıklar altında, yeni bir yüzyılın başında neler yapılması gerektiğine ilişkin düşüncelerimizi tartışmaya açmak istiyoruz.

Bilinçlendirme konusu

Toplumun doğal çevre kadar, kültürel-tarihsel çevreye de duyarlı hale gelmesini sağlamak için, yeni girişimlerde bulunmak gerekiyor. Toplumda gelişen yeni trend, herşeyden rant sağlama olduğuna göre, kültürel varlıkların da, korunması halinde, yerli-yabancı ziyaretçi çekeceği ve bunun da rant getireceği konusu işlenmelidir. Örneğin, Hititlerin dünya uygarlığının ne önemli bir parçası olduğunu anlatırken, onlardan kalan bir kaya anıtının belirli uzaklığına kurulacak bir meşrubat büfesi ile kartpostal ve hediyelik eşya standının ne kârlı bir iş olacağı da, yerel halka örneklerle açıklanma-

lıdır. Kentlerde, yerleşim dokusu içinde kalan tarihsel kalıntıların yanında, rahat anlaşılabilir bir tarzda, Türkçe ve yabancı dilde bilgi veren, bir plan ve bir restitüsyon denemesi de eklenerek görselleştirilmiş, estetik görünümlü, mümkünse ışıklandırılmış panolar yapılmalıdır. Halk yanındaki çeşmenin ya da türbenin tarihinden haberdar olursa, onu daha kolay benimseyecektir. Halk için konferanslar ve yayınlar yapılmalıdır. Müzeler bu iş için ideal bilgi yayma merkezleridir. Kazılar sırasında, kazı ekipleri yakın yerleşim yerlerinde bilinçlendirici etkinlikler üstlenmelidir. Üniversiteler, çeşitli televizyon kuruluşları ile anlaşarak programlar hazırlamalıdır. Kültürel konularda belli bir oranda program yapma yasal zorunluluk olduğu için, böyle bir talep gelirse, TV şirketleri bunu kabul edecektir.

Örgütlenme

Arkeolojik faaliyetlerin yasal çerçevesinin devlet kurumları tarafından saptanması doğaldır ve doğrudur. Ancak, devletin örgütlenme şemasında artık reform gereklidir. Öncelikle, hangi türden olursa olsun, bir tehdit altında olan tarihi-kültürel varlıklara yerinde müdahale edecek ayrı bir arazi teşkilâtı kurulmalı, bu örgüt gerçek uzmanlarla, taşıt araçlarıyla, teknik araç-gereçle ve yasal yetkiyle donatılmalıdır. Türkiye'nin coğrafi koşullarına göre seçilecek en çok on müze dışındakiler sadece teşhir ve depo olarak kalmalı, buralarda idari personel dışında araştırmacı, uzman istihdam edilmemelidir. Bunlar seçilecek ana müzelerin harekât üsleri ve halkı eğitecek, çevreyi kontrol altında tutacak uzantıları, arazi teşkilâtının kullanacağı, çalışmaları sırasında yerleşeceği mekânlar olmalıdır. Ana müze elemanlarının terfileri, yapacakları çalışmalara ve yayınlara bağlı olmalı, uzmanlığa yönelik meslek içi eğitim yapılmalıdır. Bu işler için, müzeler ve üniversiteler arasında sıkı işbirliği sağlanmalıdır.

Unutulmamalıdır ki, akademisyenin müzecedan, müzecinin akademisyenden öğreneceği çok şey vardır. Ayrıca, Avrupa Birliği'ne girme hazırlığında olduğumuza göre, Avrupa'nın ilgili mevzuatının incelenmesi ve yasal düzenlemelerin bunlara uygun yapılması da gerekmektedir. Özel arkeoloji kurumlarına ve bunların bazı kazı işlerini üstlenmelerine cevaz veren Avrupa mevzuatına uyum çalışmalarına vakit geçirmeksizin başlanmalıdır.

Eğitim

Arkeoloji eğitimindeki aksamalar, ülkenin genel yüksek öğretim sistemiyle ilgilidir. Öncelikle, yeterli öğretim üyesi ve kitaplık ve bilgisayar gibi diğer donanım sağlanmadan açılan arkeoloji bölümleri, diploması olan, ama yeterli bilgisi olmayan mezunlar vermeye

başladığı zaman, pek çok konuda olduğu gibi, bizim alanlarımızda da tehlike oluşturacaktır. Öğretim üyesi bakımından yeterli nicelik ve nitelikte olan üniversitelerde de eğitimin, özellikle müzeler ve müzecilik ihtiyaçları açısından da, takviye edilmesi gerekmektedir.

Kaçakçılık, Tahribat, Koleksiyonculuk

Yukarda, bilinçlendirme ve örgütlenme konusundaki önerilerimiz, eski eserlerin kaçak kazılarla çıkarılması, şahıslar veya kurumlar eliyle tahribatını önlemede de etkili olacaktır. Dolayısı ile, "arz"ı yaratan bilinçsiz halk ve "arz"ı körükleyen aracı sayısında azalma olacaktır. "Talep" yaratan kesimde de, eğitim kuşkusuz olumlu etki sağlayacaktır. Ancak, para sahibi olanlar, bir takım kültür varlıklarına da sahip olmak istemeye devam edeceklerdir. İnsanların sahiplenme isteklerini önlemek zordur. Ancak onlardan bir zihniyet değişikliği talep etmek hakkımızdır: koleksiyoncunun "obje" olarak baktığı herşey, aslında birer "maddî kültür belgesi"dir, yani bir kültür topluluğunun, kültürel bir kontextin parçalarıdır. Eğer, bu belgeyi yaratmış, onu kullanmış kültür hakkında herşey biliniyorsa, devletin müzesinde veya koleksiyonda durmasının farkı yoktur; isteyen bilim adamı bu belgeyi, nerede duruyorsa, orada inceler. Ama belge, bilinmeyen bir kontextten koparılmışsa, yani bilgi kaynağından sökülüp alınmışsa, buna izin verilemez. Belgeye sahip olabilmek için, bilgiyi tahribe kimsenin hakkı olamaz, çünkü bilgi hepimizin. Bilgi kaynaklarını tahrip etmeyen belgelerin neler olduğu bilimsel olarak tekrar saptanmalı, bunlardan da yasal olarak, bir "köken bildirgesi" / "menşe şahadetnamesi" aranmalıdır. Avrupa ya da diğer çevre ülkelerinin ilgili mevzuatına da bakarak, bu konunun yasal çerçevesi kolayca hazırlanabilir.

Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün kurulması ile, ülkemiz de artık bir ulusal arkeoloji enstitüsüne kavuşmuştur. Yeni yüzyılda, diğer devletlerde olduğu gibi, ülkemizin kültürel ve tarihsel mirasını korumak ve gelecek kuşaklara eksiksiz yükümlülüğümüz içinde, bu enstitünün mutlaka, ama mutlaka bir görevi olacaktır. Yeni bir yıl, yeni bir yüzyıl ve yeni bir bin yıla adım atarken yayınladığımız bu mesajla, bu göreve hazır olduğumuzu vurgulamak ve önerilerimizi ilgili çevrelerde tartışmaya açmak istiyoruz.

2000 yılı tüm meslekdaşlarımıza ve okurlarımıza sağlık, mutluluk ve başarılar getirsin, akıl ve bilim hep yolumuzu aydınlatsın!

Prof. Dr. Ali M. Dinçol
Enstitü Başkanı

Kitap Dünyasından

- Aksoy, Y., *Halikarnos Kadirgası, Antik İzmir'den Ege'ye*, İstanbul 1997, İnkilâp Kitabevi.
- Aksoy, Y., *Ege Kültürü*, İstanbul 1999, İnkilâp Kitabevi.
- Akyıldız, E., *Taş Çağı'ndan Osmanlı'ya Anadolu; Yüzyıllar Boyunca Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1997 (4. baskı), Milliyet Yayınları.
- Akyurt, M. İ., *M.ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri; Bestattungslitten Anatoliens im zweiten vorchristlichen Jahrtausend* (Zusammenfassung), Ankara 1998, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Alp, S., *Hititlerde Şarkı, Müzik ve Dans, Hitit Çağında Anadolu'da Üzüm ve Şarap*, Ankara, 1999, Kavaklıdere Kültür Yayınları.
- Anderson, S., *Asurlar*, İstanbul 1996, Kaynak Yayınları.
- Aristoteles, Augustinus, Heidegger, *Zaman Kavramı* (Yunanca, Latince, Almanca, Türkçe), (Çev. S. Babür), Ankara 1996, İmge Yayınevi.
- Aristoteles, *Kategoriler* (Yunanca - Türkçe), (Çev. S. Babür), Ankara 1996, İmge Kitabevi.
- Aristoteles, *Yorum Üstüne* (Yunanca - Türkçe), (Çev. S. Babür), Ankara 1996, İmge Kitabevi.
- Atasoy, S., *Amissos; Karadeniz'in Kıyısında Antik Bir Kent*, Samsun 1997, EserSamoto Otomobil'in 5. Kuruluş Yıldönümü Anısına Basılmıştır.
- Bahar, H., *Demirçağı'nda Konya ve Çevresi*, Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Bahn, P., *Arkeoloji'nin ABC'si* (Çev. B. Örnek), İstanbul 1999, Kabalıcı Yayınevi.
- Başaran, C., *Anadolu Kompozit Başlıkları*, İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Başdemir, K., *Eski Anadolu; Tarihsel ve Kültürel Süreklilik*, İstanbul 1999, Kaynak Yayınları.
- Baydur, N., *İmparator Julianus*, İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Baydur, N., *Roma Sikkeleri*, İstanbul 1998, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bayladı, D., *Dinler Kavşağı Anadolu*, İstanbul 1999, Say Yayınları.
- Belli, O., - Sevin, V., *Nahçıvan'da Arkeolojik Araştırmalar: Archaeological Survey in Nakhichevan*, İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Belli, O., *Anzaf Kalesi ve Urartu Tanrıları*, İstanbul 1998, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bingöl, I., *Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Antik Takılar*, Ankara 1999, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Blanck, H., *Eski Yunan ve Roma'da Yaşam* (Çev. İ. Tanrıkut), İstanbul 1999, Arion Yayınevi.
- Borchhardt, J., *Limyra; Zêhuri Taşları, Lykia Bölgesi'nde Limyra Antik Kenti'nin Gizemli Sularında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar* (Çev. G. Yümer), İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Catullus, Catullus; *Bütün Şiirleri* (Çev. Ç. Dürüşken - E. Alovera), İstanbul 1997, Yapı Kredi Yayınevi.
- Çığ, İ. M., *İnanna'nın Aşkı, Sümer'de İnanç ve Kutsal Evlenme*, İstanbul 1998, Kaynak Yayınları.
- Cicero, Marcus Tullius, *Philippicae Söylevleri I* (1-6. Kitaplar), (Çev. F. G. Özaktürk), Ankara 1998, Öteki Yayınevi.
- Claessen, M. J. H., - Skalnik, P., *Erken Devlet* (Çev. A. Şenel), Ankara 1993, İmge Yayınevi.
- Clayton, P., *Antik Dünyanın Yedi Harikası* (Çev. B. Avunç), İstanbul 1999 (2.baskı), Homer Kitabevi.
- Cömert, B., *Mitoloji ve İkonografi*, Ankara 1999, Ayraç Yayınevi.
- Deighton, J. H., *Eski Roma Yaşantısında Bir Gün* (Çev. H. K. Ersoy), İstanbul 1999, Homer Kitabevi.
- Ergüven, R. A., *Huluppu Ağacı; Sümer Kültürünün Kur'an İncil ve Tevrat'taki Yeri*, İstanbul 1999, Kaynak Yayınları.
- Ertuğrul, Ö., *Bizans Sanatına Giriş*, İstanbul 1999 (2. baskı), Anka Yayınları.
- Eyuboğlu, Z. I., *Anadolu İnaçları, Anadolu Üçlemesi I*, İstanbul 1998, Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Friedell, E., *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi* (Çev. N. Aça), Ankara 1999, Dost Kitabevi.
- Günel, S., *Panaztepe II: M.ö. 2. Bine Tarihendirilen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi; Die Keramik von Panaztepe und ihre Bedeutung für Westkleinasien die ägäis im 2. Jahrtausend*, Ankara 1999, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Harmankaya, S. - Tanıdı, O. - Özbaşaran, M., *Türkiye Arkeolojik Yerleşimleri 3. Klasör: Kalkolitik*, İstanbul 1998, Ege Yayınları.
- Hartog, F., *Herodotos'un Aynası* (Çev. E. Özcan), Ankara 1997, Dost Kitabevi.
- Herakleitos, *Herakleitos; Bir Kapalı Söz Ustasıyla Buluşma Denemesi* (Çev. S. Rıfat), İstanbul 1998, Yapı Kredi Yayınları.
- Honer, M. S. - Hunt, C. T., *Felsefeye Çağrı* (Çev. H. Ünder), Ankara 1996, İmge Kitabevi.
- Ibáñez, M. F., *Felsefe Öyküleri* (Çev. H. Koyukan), Ankara 1996 (2. baskı), İmge Kitabevi.
- Jackson, R., *Roma İmparatorluğu'nda Doktorlar ve Hastalıklar* (Çev. Ş. Mumcu), İstanbul 1999, Homer Kitabevi.
- Jobst, W., - Erdal, B., - Gurtner, C., *İstanbul, Büyük Saray Mozayığı; Istanbul, Das Grosse Byzantinische Palastmosaik; Istanbul, The Great Palace Mosaic*, İstanbul 1997, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Kollektif, *Adım Adım Alacahöyük - Step by Step Alacahöyük* (Çev. M. Akdoğan), İstanbul 1999, İntermedia Yayınları.
- Kollektif, *Harikalar Dünyası; İlkçağ Harikaları, Ortacağ Harikaları, Doğal Harikaları Sualtı Harikaları, Modern Harikalar* (Çev. Ü. Esenli), İstanbul 1999, Doğan Kitapçılık.
- Kollektif, *Kayıp Zamanların Peşinde Alman Arkeoloji Enstitüsü Anadolu Kazıları; Auf Der Suche Nach Verschwundenen Zeiten Die Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts in der Türkei*, İstanbul 1999, Yapı Kredi Yayınları.

- Kollektif, *Light on Top of the Black Hill, Studies Presented to Halet Çambel*, İstanbul 1998, Ege Yayınları
- Kollektif, *Zafer Taşlıkhoğlu Armağanı, Anadolu ve Trakya Çalışmaları: Anatolian & Thracian Studies Honour of Zafer Taşlıkhoğlu*, İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Korfmann, M., *Troia Rehberi*, İstanbul 1999 (2. baskı), Ege Yayınları.
- Lewin, R., *Modern İnsanın Kökeni* (Çev. N. Özaydın), Ankara 1999 (3. baskı), Tübitak Yayınevi.
- Livius, T., *Roma Tarihi; Şehrin Kuruluşundan İtibaren* (Ab Urbe Condita) Kitap: V-VII (Çev. S. Şenbark), İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Livius, T., *Roma Tarihi; Şehrin Kuruluşundan İtibaren* (Ab Urbe Condita) Kitap: VIII-X (Çev. S. Şenbark), İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- McIntosh, J., *Arkeoloji: (Eyewitness Archeology)*, (Çev. Y. Eran), Ankara 1999, Tübitak Yayınları.
- McNeill, H. M., *Dünya Tarihi* (Çev. A. Şenel), Ankara 1998 (5. baskı), İmge Yayınevi.
- Ökse, A. T., *Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri; Terminology of Ceramics in Near Eastern Archaeology; Keramik Terminologie der Vorderasiatischen Archäologie; Terminologie de la Ceramique de L'Archeologie du Proche Orient*, İstanbul 1999 (2. baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özbay, Ö., *Dünya Mitolojisi ve Nartlar*, Ankara 1999, Kafkas Derneği Yayınları.
- Özdoğan, M., - Başgelen, N., *Neolithic Turkey; The Cradle of Civilization, New Discoveries*, İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özözlü, H. - Başgelen, N. - Tül, Ş., *Türkiye'nin Antik Kentleri Gezi '99*, İstanbul 1999, Ekin Yazım Merkezi.
- Platon, *Parmenides*, (Çev. S. Babür), Ankara 1996 (2. baskı), İmge Kitabevi.
- Rich, J., *Geç Antik Çağda Kent* (Çev. S. Güven - E. Güven), İstanbul 1999, Homer Kitabevi.
- Rosenberg, D., *Dünya Mitolojisi; Büyük Destan ve Söylenler Antolojisi*, Ankara 1998 (2. baskı), İmge Yayınevi.
- Saint Augustinus, *İtirafılar* (Çev. D. Pamir), İstanbul 1999, Kaknüs Yayınları.
- Saltuk, S., *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul 1997 (3. baskı), İnkilâp Kitabevi.
- Schimmel, A., *Sayıların Esrarı* (Çev. M. Temelli), İstanbul 1997, Mitos Yayıncılık.
- Schuré, E., *İnsanlığı Aydınlatan Büyük İnsiyeler, Dinlerin Gizli Tarihi Rama - Krişna - Hermes - Musa - Orfe - Fisagor - Eflatun - İsa* (Çev. Y. Keskin), İstanbul 1999, Ruh ve Madde Yayınları.
- Seeher, J., *Hattuşa Rehberi* (Çev. Ü., Öztürk - A. Baykal-Seeher), İstanbul 1999, Ege Yayınları.
- Seneca, L. *Annaeus, Ruh Dinginliği Üzerine*, (Çev. Bedia Demiriş), İstanbul 1999, Yapı Kredi Yayınları.
- Seidler, G. L., *Bizans Halk Hareketinin İdeolojik Kökeni: Bizans Siyasal Düşüncesi* (Çev. M. Tuncay), İstanbul 1999 (4. baskı), Özne Yayınevi.
- Sevin, V., *Arkeolojik Kazı Sisteminin El Kitabı*, İstanbul 1999 (2. baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sevin, V., *Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul 1999 (2. baskı), Der Yayınları.
- Sönmez, O., *Knidos; Mavide Uyuyan Güzel*, İstanbul 1999, Ege Yayınları
- Şahin, N., *Klaros; Apollon Klarios Bilicilik Merkezi*, İstanbul 1998, Ege yayınları.
- Şinasi, G., *Mitoloji ile İnanç Arasında; Ortadoğu Dinsel Gelenekleri Üzerine Yazılar*, Samsun 1998, Etüt Yayınları.
- Taşkın, S., *Ege Rüzgarları, Sürgünden Zeus, Pergamon Hümanisması ve İzmirli Kör Ozan Homeros*, İstanbul 1997, Sel Yayıncılık.
- Tekin, O., *Akdeniz'in Mor Binyılı* (The Mediterranean's Purple Millenium), Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri, İstanbul 1999, Yapı Kredi Yayınları.
- Tekin, O., *Antik Nümismatik ve Anadolu; Arkaik ve Klasik Çağlar*, İstanbul 1999 (2. baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Temple, R., *Sirius Gizemi* (The Sirius Mystery), (Çev. E. Arısoy - Y. Toklu), İstanbul 1999, Ruh ve Madde Yayınları.
- Theophrastos, *Karakterler* (Çev. C. Şentuna), Ankara 1998, Dost Yayınevi.
- Tulunay, T. E., *Pelops'un Gizemi*, İstanbul 1998, Graphis Yayınevi.
- Tuncer, Ö., *İşte Anadolu*, İstanbul 1999 (2. baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Tül, Ş., *Aigai; Aiolis'de Bir Dağ-Kent*, İstanbul 1995, Ege Yayınları.
- Tülek, F., *Efsuncu Orpheus; Orpheus, The Magician; The Translation of Orpheus theme from Paganism to Christianity in Late Roman Early Byzantine Mosaics*, İstanbul 1998, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Türkoğlu, S., *Efes'in Öyküsü*, İstanbul 1999 (3. baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Ulansey, D., *Mitras Gizlerinin Kökeni; Antik Dünyada Kozmoloji ve Din* (Çev. H. Ovacık), İstanbul 1998, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Umar, B., *İlkçağda Türkiye Adları*, İstanbul 1999, İnkilâp Kitabevi.
- Umar, B., *Karia; Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul 1999, İnkilâp Kitabevi.
- Ünal, A., *Hititler-Etiler ve Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1999, Etibank Yayınları.
- Vergilius, *Bucolica'lar, Georgica'lar; Bütün Eserleri 1* (Çev. T. Uzel), Ankara 1998, Öteki Yayınevi.
- Vergilius, *Aeneis. Bütün Eserleri II*, (Çev. Türkan Uzel), Ankara 1998, Öteki Yayınevi.
- Williams, W. - Wallace, R., *Tarsuslu Paulus'un Üç Dünyası* (Çev. Z. Z. İlgülen), İstanbul 1999, Homer Kitabevi.
- Yücel, E., *Türkiye'de Müzecilik*, İstanbul 1999, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Zangger, E., *Atlantis Troya'dır* (The Flood From Heaven), (Çev. D. Tezel - S. Yücesoy), İstanbul 1999, Pan Yayıncılık.

Birkaç Yeni Yayın:

Günüç, F., *Mevlana Müzesi Abdülbaki Gölpınarlı Kütüphanesi, Levhalar Kataloğu*, Konya 1999, 102 sayfa, 54 levha.

Mevlana ve eserleri konusunda değerli çalışmaları olan Abdülbaki Gölpınarlı'nın Konya Müzesi'ne bağışladığı, kütüphanesinde bulunan hat ve tezhip sanatına ait levhalardan oluşmaktadır.

Özkan, T., *İzmir Arkeoloji Müzesi, Seramik Kataloğu*, İzmir 1999, 101 sayfa.

İzmir Arkeoloji Müzesi'nde çeşitli yollarla müzeye kazandırılan 196 adet seramik eserin tanıtıldığı yayında eserler kronolojik bir sitemde sunulmaktadır.

Özet, A., *Dipten Gelen Parıltı, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri*, Ankara 1998, 187 sayfa.

Zengin bir koleksiyona sahip Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesinde sergilenen 176 örnek tanıtılmaktadır.

- XX. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (25-29 Mayıs 1998, Tarsus) 2 cilt, Ankara 1999, 1264 sayfa.

Bakanlık izniyle yapılan 84 bilimsel kazının sonuçlarını içermektedir.

- XVI. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* (25-29 Mayıs 1998, Tarsus) 2 cilt, Ankara 1999, 1066 sayfa.

Bakanlık izniyle yapılan 64 yüzey araştırmasının bilimsel sonuçlarını içerir.

- XVI. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı* (25-29 Mayıs 1998, Tarsus) 2 cilt, Ankara 1999, 112 sayfa.

Kazılarda ortaya çıkarılan malzemenin analizlerinin sonuçlarının sunulduğu 8 bildiri yer almaktadır.

- IX. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri* (27-29 Nisan 1998 Antalya) Ankara 1999, 370 sayfa.

Müzelerimizce yapılan 30 kurtarma kazısı ve sondaj çalışmalarının sonuçlarını içermektedir.

Alpay Pasinli

Akyurt, İ.M., *M.Ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*, Ankara 1998, 243 sayfa, 85 tablo, 8 harita, 125 şekil, 47 levha, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*.

İ. Metin Akyurt'u Bahattin Devam ile birlikte 25 Eylül 1991 tarihinde, Nusaybin yakınındaki Girnavaz kazı çalışmalarını yürütürken, kazı ekibine yönelik bir bombalı saldırı sonucu yitirdik. Kendilerini saygı ve rahmetle anıyoruz. H. Erkanal başkanlığında bir kurul tarafından yayına hazırlanan tanıtığımız bu eser onun doktora tezi. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır: I-Giriş, II-Mezar ve Mezarlıkların Bulunduğu Merkezler, III-M.Ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri, IV-Sonuç.

Giriş Bölümü'nde çalışmanın amacı, yöntemi, bu konudaki araştırmalar ve terminoloji hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada Anadolu'nun 7 ayrı coğrafi birimindeki toplam 41 merkezde saptanan 1000 kadar mezar ve mezar buluntusu değerlendirilmiştir.

II. Bölümde, Batı Anadolu'daki Troia ve Beşiktepe gibi ünlü merkezlerle başlayan 13, Güneybatı Anadolu'da 2, Geçiş Bölgesi olarak adlandırılan Beycesultan, Kusura, Yanarlar ve Demircihöyük'ün de bulunduğu alanda 6, Orta Anadolu-Orta Karadeniz Bölgesi başlığında Gordion, İkiztepe, Boğazköy, Alişar, Kültepe, Acemhöyük ve Karahöyük'ün dahil olduğu 14, Güney Anadolu'da 2, Güneydoğu'da Sam-

sat, Lidar ve Tel Açana'da dahil olmak üzere 6 ve Doğu Anadolu'da 1 merkezde (Ernis) bulunan mezarlıklar tanıtılmıştır.

Ölü gömme adetlerinin ele alındığı III. Bölüm'de ölülerin gömüldükleri yerler intramural (yerleşim yeri içi) ve ektramural (yerleşim alanı dışı) olarak ayrılmıştır. Intramural mezarların Güneybatı ve Doğu Anadolu dışında, ektramural mezarların ise Güney ve Güneydoğu Anadolu dışında yaygın olduğu belirtilmiştir. Şüphesiz bu dağılım, bazı bölgelerin daha çok mezarla temsil edilmesi ve bazılarının ise yalnızca bir veya iki örnek ile değerlendirmeye katıldığı dikkate alınarak kabul edilmelidir. Bütün bu mezarlıklarda saptanan mezar türleri ise toprak mezarlar, pişmiş toprak kap mezarlar, sanduka mezarlar, oda mezarlar ve kaya mezarlar alt başlıklarında incelenmiş ve bunların dağılımı konusundaki değerlendirilmeler verilmiştir. Örneğin Bodrum Yarımadası - Büyük Menderes havzasında karakteristik Myken türü kaya mezarlar görülürken, Büyük Menderes havzası - Gediz havzasında Giritli özellikler taşıyan sahte kubbeli oda mezarlar ile küp ve taş sandık mezarların birlikte görüldüğü vurgulanmıştır. Üçüncü Tali Bölge olarak değerlendirilen Gediz havzası - Biga Yarımadası'nda görülen pt kap mezarlar, taş sandık ve megaron planlı mezarlar ise Anadolu'da bir gömü biçimi olarak sunulmuştur. Mezarlara ikinci binde dorsal, hoker ve yarı hoker durumunda gömü yapıldığı, güneyden gelen yakarak gömmenin de uygulandığı belirtilmektedir. Anadolu'da oldukça yaygın bir uygulama biçimi olarak karşımıza çıkan ölü hediyeleri, mezar ve mezarlık buluntuları başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca ölü gömme ile ilgili yazılı belgeler de irdelenmiştir.

Sonuç bölümü, yazarın ayrıntılı tablolar halinde düzenlediği, dağılımla ilgili verilerle bölüm sonlarında altı çizilen değerlendirmelerden oluşur. Bu çağın ölü gömme adetlerinin genel olarak Kalkolitik ve Eski Tunç Çağı geleneklerinin devamı olduğu, ancak dışardan gelen kültürel etkilerle de yeni gömü anlayışlarının bu tabloya eklendiği anlaşılmaktadır. Nitekim yeni araştırmalar (kitabın baskıya verilmiş tarihinden sonra), yalnızca Ernis ile örneklendirilen Doğu Anadolu'da Van Gölü'nün kuzeyi ile Ardahan bölgesinde, Orta Tunç Çağı'nda, kuzey etkili yeni bir kültürün ürünü olan kurgan türü mezar ve mezarlıkların da bulunduğunu ortaya koymuştur.

Kemalettin Köroğlu

Kollektif, *Kayıp Zamanların Peşinde* (Çev. Ü. Öztürk - V. Çorlu - I. İren), İstanbul 1999, 155 sayfa, 33 çizim, 51 siyah-beyaz, 96 renkli fotoğraf, 12 plan, 3 harita, Yapı Kredi Yayınları.

"Kayıp Zamanların Peşinde" adlı eser, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Alman bilim adamlarının, Anadolu'nun geçmişini aydınlatmada üstlendiği işlevi, konusunda uzman araştırmacıların makaleleri ve dönemin fotoğraflarıyla buluşturan kapsamlı bir eserdir. Eser, Türkçe ve Almanca olmak üzere iki dilde yazılmıştır.

Eserin başında, "Türkiye'deki Alman Arkeoloji Çalışmaları" adı altında, başlangıcından günümüze kadar Anadolu'da yapılmış ve halen devam etmekte olan arkeolojik çalışma-

ların kimler tarafından, ne zaman ve nerede yapıldığını gösteren bir liste yer almaktadır.

Önsöz ve Giriş yazılarının ardından, eserin ilk otuz dokuz sayfalık bölümü, Enstitü'nün dünyada ve Türkiye'deki etkinliklerine, Atatürk'ün Eskişehir Tarihi araştırmalarına verdiği önem ve katkılarına, Türkiye'deki Hititoloji çalışmalarına ve Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi'nin kuruluş, gelişim ve faaliyetlerine ayrılmıştır.

Eserin bundan sonraki bölümlerinde, K. Rheidt, "Tapınak, Hamam ve Tiyatrolar: Aizonai ve Ankara Antik Kentindeki Araştırmalar"; J. Seeher, "Kuzeybatı Anadolu'da Tunç Çağı: Demircihüyük Yerleşmesi ve Mezarlar"; A. Filges, "Didyma - Bir Tapınaktan Daha Fazla"; H. Hauptman, "Fırat Bölgesi Kazıları"; M. R. Behm-Blancke, "Hasek Höyük"; J. Seeher, "Hittitlerin Başkenti Hattuşa"; A. Berger, "Byzantion-Konstantinopolis - İstanbul Araştırmaları"; M. Sicker-Akman, "Karatepe-Aslantaş, Kilikia Torosları'nın Uzantılarında Kral Azatywata'nın Geç Hitit Kalesi Azatywataya"; A. Peschlow-Bindokat, "Kuzeybatı Karia Araştırmaları: Latmos"; V. von Graeve - W.-D. Niemeier, "Milet Kazıları"; E. Schwertheim, "Nemrud Dağı ve Kommagene Bölgesi"; W. Radt, "Pergamon: Batı Anadolu'da Antik Bir Metropol: Tarihçe-Kazılar-Restorasyon"; W. Koenigs, "Planlı Bir Kent: Priene" ve D. Hertel, "Troia Araştırmalarının Tarihçesi" adlı makaleler yer almaktadır. Her makalenin sonunda araştırma yeri ile ilgili bir bibliyografya da verilmiştir.

Hüseyin Sami Öztürk

Borchhardt, J., Limyra; Zêhuri Taşları, Lykia Bölgesi'nde Limyra Antik Kenti'nin Gizemli Sularında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar (Çev. Gülay Yümer), İstanbul 1999, 160 sayfa, 22 çizim, 108 renkli, 36 siyah-beyaz resim, dizin, 7 kronolojik levha ve 4 harita, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Kitap, Küçük Asya'nın Lykia Bölgesi'nde yer alan Limyra antik kentindeki kazı ve araştırmaların durumunu; çok yönlü bilinmezleri öğrenmeye hevesli bilim adamlarına olduğu kadar, konuya ilgi duyan amatör kişilere de, bugüne değin çözümlenebildiği ölçüde yanıtlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmaların şu anki durumu, her ne kadar Limyra kentinin tarihini ayrıntılı bir şekilde yazmaya elverişli olmamakla birlikte, yazar, Lykia Tarihi ve kentin araştırma tarihçesini anlatan bir girişten sonra, kentin Lykia dilinde anıldığı Zêhuri adı altındaki dönemi arkeolojik kanıtlar, yazılı kaynaklar ve yerel yazıtlar ışığında ele almaktadır. Ayrıca, Hellen dilinde kentin, Limyra olarak adlandırıldığı evreyi ve kentin uzun bir süre unutulduktan sonra, yeniden Saklı-Su bataklığında nasıl ortaya çıkarıldığını anlatmaktadır. Daha sonra, Lykia Kralı Perikles'in yukarı hisardaki iç kalesini, aşağı kentteki sarayını ve kalenin yüksek tepesindeki anıtsal mezarını (= heroon) ayrıntılı bir şekilde tanıtmıştır. Lykia Nekropol'leri başlığı altında ise, Limyra'nın Arykandos Vadisi'ne bakan yamacında, Lykia mezar mimarisinin en güzel ve en iyi koruna gelmiş örneklerinden olan kaya mezarlarının oluşturduğu I. Nekropol; Lykia'nın en büyük gömü alanlarından biri olan Limyra'nın batı kapısındaki II. Nekropol; üzerinde Lykia dili yazıtlarının da yer aldığı

doğu kapısındaki III. Nekropol; kentteki kraliyet harasının varlığına işaret eden yazıtların bulunduğu IV. Nekropol; kentin yakınlarındaki batık bir yerleşmeyi "Pernis" belgeleyen geç klasik dönem gömü alanı V. Nekropol konularında bilgi vermiştir.

Limyra halkı hakkında antropoloji biliminin ortaya çıkardığı bulgular Karl Grossschmidt'in, kemik kalıntıları; epigrafik belgelerin değerlendirilmesi ise, Günter Neumann'ın Lykia yazıtları başlıklı yazılarında ele alınmıştır. Kentteki, Hellenistik Dönem Hükümdar Kültü'nün bir kanıtı olan Ptolemaion'un zikredilmesinden sonra Limyra, Roma protektor'lüğündeki bağımsız Lykia Federal Devletleri'nin bir kenti olarak ele alınmıştır. Daha sonra, Gaius Caesar'ın Limyra'da ölmesiyle kentteki gelişmelerden bahsedilmiş ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde kent, Lykia'daki metropolis'lerden biri olarak gösterilmiştir. Kentin sütunlu caddesi, Wolfgang Reiter; bir gymnasion yöneticisinin (= gymnasiarkhos) lahdı ise, Andrea Ramharter-Hanel tarafından tanıtılmıştır. Roman Jacobek, Limyra'nın Bizans piskoposluk merkezi olduğu dönemi; Werner T. Bauer, Kâfi Baba Bektaşî Tekkesi'ni; Joachim Gorecki, kentteki sikke basımı ve sikke buluntularını kaleme almışlardır. Bütün bunlar yapılırken kentin en önemli yapıları olan tapınaklar, saray, kale, tiyatro ve anıtsal mezarlar fotoğraflar ve çizimlerle ayrıntılı olarak belgelendirilmiş ve rekonstrüksiyonları maketlerle canlandırılmıştır.

Kitap, yazarın kente ait kalıntıların güvence altına alınması başlığı altında, bir kazının yalnızca bilimsel teoriler üreten ve Antikçağ kültürünün kalıntıları yeniden gün ışığına çıkararak bilim adamlarıyla var olamayacağını; ancak onu destekleyen kurumlar, finansal destek sağlayanlar, konuk olunan ülkenin yönetim kurumları, işçiler ve de kişisel dostluklarla ayakta kalabileceğini vurgulamasıyla son bulmaktadır.

Sonuç olarak bu kitap, esas itibarıyla Klasik Lykia Dönemi'nden, yani M.Ö. V. yüzyıldan, Hellenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi'ne kadar olan bütün dönemleri tarihsel, arkeolojik, epigrafik, nümismatik, paleobotanik, antropolojik, jeomorfolojik ve mimari açılarından kapsamlı bir şekilde ele alarak Lykia kentlerinden biri olan Limyra hakkında önemli ölçüde bilgi edinmemizi sağlamaktadır.

Murat Arslan

Şahin, N., Klaros; Apollon Klarios Bilicilik Merkezi, İstanbul 1998, 111 sayfa, 4 çizim, 62 renkli, 13 siyah-beyaz resim, dizin ve 1 harita. Ege Yayınları.

Kolophon, Notion ve Klaros, coğrafi olarak birbirlerine yakın, komşu kentlerdi. Yine de baş tanrıları ve politik görüşleri farklıydı. Kolophon, İon Birliği'ne üye, diğerleri değildi. Buna rağmen Apollon Klarios kehanet merkezi, her üç kent için de önemliydi. Sözü edilen kentlerin tarihçeleri anlatıldıktan sonra, sikkelerden ve yazıtlardan elde edilen bilgiler ışığında, bayram kutlamaları sırasında düzenlenen, koşu, güreş, şiir, dans ve tiyatro yarışmaları ayrıntılı bir şekilde canlandırılmaktadır.

Yörenin tüm anıtları tanıtılmakta ve restore edilerek yeniden ayağa kaldırılan eserler de renkli fotoğraflarıyla anlatılmaktadır.

Ali Akkaya

Seeher, J., *Hattuşa Rehberi; Hitit Başkentinde Bir Gün* (Çev. Ü. Öztürk - A. Baykal - J. Seeher), İstanbul 1999, 184 sayfa, 40 çizim, 119 resim ve 1 Harita, Ege Yayınları.

UNESCO'nun dünya kültürü mirası listesinde yer alan Hitit başkenti Hattuşa üzerine yazılmış, kapsamlı ve güncel bu rehber kitabı, kazı başkanı tarafından kaleme alınmış olması ve yetkili çevirmenlerce Türkçe ve İngilizce'ye de kazandırılmış olması, kültür tarihimize büyük bir katkıdır.

Kentin önemli bütün noktalarını ve Yazılıkaya'yı sistematik bir şekilde gezmek, bu kitap sayesinde mümkündür. Tapınakların, sarayın ve önemli yapıların renkli rekonstrüksiyonları ve gezi rotası yardımıyla, kentin bütünü sistematik bir şekilde gözler önüne serilmektedir.

Çivi yazılı kil tabletlerden örnekler ve kent kapısının nasıl açıldığı, erzak depolama yöntemleri, yapı teknikleri ve kullanılan malzeme gibi, görünmeyen konulara ilişkin açıklamalar da ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Yazılıkaya Kaya Tapınağı'ndaki bütün kabartmalar, açıklamaları ve çizimleriyle yer almaktadır. Kitap, kentin Hitit öncesi ve sonrası tarihi üzerindeki bilgiler ve kazıların tarihçesiyle devam etmekte, ayrıntılı bibliyografya ve genel planla son bulmaktadır.

Ali Akkaya

Alp, Sedat, *Hititlerde Şarkı, Müzik ve Dans, Hitit Çağında Anadolu'da Üzüm ve Şarap*, Ankara, 1999, 99 sayfa, 80 kadar resim ve çizim, Kavaklıdere Kültür Yayınları No: 6.

Kitap, Önsöz; Hititlerde Şarkı, Müzik ve Dans; Şarkı, Müzik ve Dansla ilgili Hititçe Bayram Metinlerinden Bazı Örneklerin Türkçeye Çevirisi; Hititlerin Ölü Ritüellerinden Bazı Örnekler; Hitit Çağı'nda Anadolu'da Üzüm ve Şarap; Bibliyografya ve Yazarın Özgeçmişi bölümlerini içerir. Ayrıca müzik, dans ve çeşitli tören sahnelerinin yer aldığı mühür, keramik ve kaya kabartmalarının, çeşitli arkeolojik merkezlerden çıkartılmış müzik aletlerinin fotoğraf ve çizimleri ile kitap, görselliği ön plana çıkartılarak hazırlanmıştır.

İlk bölümde şarkı, müzik ve dansın, Hititçe çivi yazılı tabletler yardımı ile Hititlerin sosyal yaşamında önemli bir yere sahip olduğu belirtilmektedir. Hititlerde şarkı ve müzik, özellikle bayram ritüelleri sırasında pek çok özel harekete eşlik etmektedir. Başta kral ve kraliçe olmak üzere, kral ailesinin üyeleri ve devletin yüksek rütbeli memurlarının katılımı ile gerçekleştirilen törenler sırasında, tanrı heykelinin önünde kurban ve içki sunusu, ekmeğin kırılması ve yiyeceklerin sunulması, adorasyon sahneleri ve tanrıyı içme gibi sahneler müzik ve dans ile gerçekleştirilmekteydi. Bayram ritüellerinin yanı sıra ölü ritüellerinde de benzer sahneler yine müzik ve dans ile görülmektedir. Alp çalışmasında, Hititçe çivi yazılı metinlerde tespit edilen müzik ve dans ile ilgili kelimeleri de açıklamaktadır; "şarkı söylemek" için kullanılan 'işhamiya-' fiilinin yanı sıra, yine "şarkı söylemek" ve "şarkı" anlamına gelen Hititçe ve Sümerce kelimeler (işhamai-, SİR), "dans etmek" anlamına gelen 'tarku(wai)-' fiilini, törenler sırasında görevlerinin şarkı söylemek olduğu açıkça anlaşılan görevli isimleri

(LÜişhamiyatalla-, MUNUSSİR, LÜGALA, LÜ/MUNUSNAR), bunların yanı sıra farklı görevleri olan ancak törenlerin icrası sırasında şarkı söyleyen ve müzik aleti çalan bazı görevli isimleri (LÜhalliyari-, LÜALAM.ZU9, LÜpalwatalla-, LÜkita-) ve dans ederken ne tür hareketlerin yapıldığını gösteren kelimeler, metinlerde dans ederken belgelenen kişilerin listesi.

Müzik aletleri içerisinde çivi yazılı metinlerde en çok belgelenen Tanrıça INANNA (İştär)'nin çalgısıdır. Alp, bu müzik aletinin "lir" olduğu konusunda birçok bilim adamının hem fikir olduğunu söylemektedir. Diğer müzik aletlerini ise şöyle sıralamaktadır: 'arkammi- / davul', 'BALAG.DI / tef', 'galgalturi- / çalpara(?)', GI.GİD / flüt ya da kaval', 'huhupal- / tef', 'muhar / sistrum', 'şawatar / boynuz', 'TIBULA / ŞA.A.TAR / lavta'. Bunların yanı sıra bu müzik enstrümanlarının ne şekilde kullanıldığını gösteren fiilleri de açıklamıştır.

İnandık vazosu, yumruk biçimli libasyon vazosu, Tiskiewicz mührü ve Aydın mührü üzerinde yer alan kutsal evlilik, ölü yakma ve dans sahneleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Kitabın "Hitit Çağı'nda Üzüm ve Şarap" bölümünde, yine çivi yazılı kaynaklardan edinilen bilgiye dayanarak, Hititlerde üzüm ve şarap kullanımının yaygın oluşuna dikkat çekilmektedir. Özellikle bayram ritüellerinde tanrıya sunuda bulunmak üzere, çeşitli kaplarda şarabın yanı sıra, marnuwan-, tawal-, walhi- gibi içeceklerden bahsedilmektedir. Alp, "üzüm" ve "şarap" anlamına gelen 'wiyana-' kelimesinin, Hititçenin de mensubu olduğu Hint-Avrupa dil ailesinin diğer üyeleri tarafından da benzer şekilde kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, törenler sırasında içkilerin konulduğu kapların tarifini yapmakta, bunların içinde özellikle hayvan biçimli kaplar olan ve metinlerde BIBRU olarak geçen, adak kapları üzerinde durmaktadır. Hititçe çivi yazılı metinlerde yüksek bir askeri rütbeye işaret eden 'GAL GESTIN' ünvanından ve "içki sunucu" olarak Türkçeye çevrilen 'LÜSAGI'den de bahsetmektedir.

Alp kitabında son olarak, Güneybatı Anadolu'ya lokalize edilen 'Wiyawanda' yani "Şarap Kenti"nden söz etmektedir.

Meltem Alparslan

Jackson, R., *Roma İmparatorluğu'nda Doktorlar ve Hastalıklar*, (Çev. Ş. Mumcu), İstanbul 1999, 208 sayfa, 50 resim, Dizin, Homer Kitabevi ve Yayıncılık Limited Şirketi Yayını.

Kitapta hastalıklar ve tıbbın Roma toplumunda her kesimden insan üzerindeki etkileri ortaya konulmaktadır. Tıp tarihi ve Roma İmparatorluğu ile ilgilenen herkesin büyük bir zevk duyarak okuyacağı bu kitap, aynı zamanda Roma ve antik çağ tıbbı ile modern tıp arasındaki benzerlik ve farklılıkları da gözler önüne sermektedir. Kitapta yedi temel bölümün yanı sıra Fotoğraf Bilgileri, Önsöz, Kısaltma ve Notlar, zengin bir Kaynakça, Dizin kısımları ve ilgi çekici 50 fotoğraf ve şema yer almaktadır.

Kitabın Kökenler başlıklı birinci bölümünde Romalıların kendilerinden önceki Yunan tıbbına bakış açısından ve Roma tıbbını etkileyen bazı önemli Yunanlı hekimlerden bahsedilmektedir. Bu bölümde genel anlamda pek de geliş-

memiş olan Roma tıbbı üzerinde Yunan etkisinin zamanla arttığı ve Roma ve Yunan tıplarının kaynaşma sürecinin, Roma'nın Yunan topraklarındaki önemli tıp merkezlerinde üstünlük kurmasıyla sonuçlandığı belirtilmektedir.

Zindelik, Besinler ve Hijyen başlıklı ikinci bölümde beslenme ve temizliğin sağlık ile ilişkisi ele alınmış, Roma'daki beslenme tarzı, yemekler, diyet türleri ve beslenme bozukluğu sonucunda ortaya çıkan hastalıklar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Roma'da suya ve hijyene, temiz su kaynaklarından sağlanan suların şehre güvenli bir şekilde iletilmesine verilen önemden ve Roma günlük yaşamında önemli bir yeri olan hamamların hijyen düzeylerinden bahsedilmektedir.

Hekimler ve Tıp başlığını taşıyan üçüncü bölüm, Roma'da günlük hayatta ve kanunlarda hekimlerin statüsü ve hekimlik mesleği hakkındadır. Bu bölümde belirtildiğine göre Roma'da pratisyen hekimlerin, belli ailelere veya imparatorluğa bağlı olarak çalışan hekimlerin ve sivil kurumlarda çalışan hekimlerin yanısıra halk hekimleri de vardı. Gerçek zenginliğin toprak sahibi olmak anlamına geldiği Roma toplumsal düzeninde, tıp nadiren zenginlik getirirse de hekimlik oldukça popüler ve saygı gören bir işti. Hekimlik bir zanaat olarak görüldüğü için diğer zanaatlarda olduğu gibi hekimlerin de kendi mesleki birliklerini kurma hakları vardı. Bu bölümde ayrıca Romalı hekimlerin tedavi uyguladığı mekanlar, hekim odalarında bulunan çeşitli aletler ve ilaç hazırlamada yararlanılan maddeler ile tedavide kullanılan yöntemlere de yer verilmiştir.

Kadın Hastalıkları, Doğum ve Doğum Kontrolü başlıklı dördüncü bölüm ise zamanının en ünlü hekimlerinden Soranus'un çeşitli kadın hastalıklarına karşı uyguladığı tedavi metodlarını ve hamilelik dönemi ve sonrasında uyulması gerektiğini bildirdiği kuralları içermektedir. Bu bölümde Soranus'un, antik çağın en önemli tıbbi eserlerinden biri olan "Ginekoloji" adlı kitabı temel alınarak, Romalı ebelerin eğitimlerine, doğum sonrasında bebeğin beslenmesinde önemli yeri olan sütinelerin özelliklerine ve Roma İmparatorluğu'nda halk arasında uygulanan yaygın doğum kontrol yöntemlerine de yer verilmiştir.

Cerrah ve Ordu başlığını taşıyan beşinci bölümde Roma İmparatorluğu'nda cerrahların nitelikleri, cerrahlık mesleğinin konumu, bu dönemdeki insan disseksiyonlarının ve anatomi bilgisinin yetersizliği, cerrahların operasyon yaptıkları yerler, kullanılan cerrahi aletleri, cerrahi tedaviyi gerektiren başlıca rahatsızlıklar (kırık-çıkık, çeşitli yaralanma vakaları, operasyon gerektiren bazı göz hastalıkları vb.) ve çeşitli şekil bozukluklarının düzeltilmesi (estetik cerrahi) konularına yer verilmiştir. Ayrıca dişçilik ve diş tedavileri ile Roma ordusundaki askerlerin güçlü bir ordu için temel olan sağlık ve hijyenine önem verildiğinden ve orduya ait hastanelerden de söz edilmiştir.

Tanrılar ve Büyüleri başlıklı altıncı bölümde ise Yunan tıbbının Roma tıbbı üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Bu bölümde Roma tıbbına Yunan tıbbının bilimsel tarafının yanısıra dini-mitolojik özelliklerinin de girdiği belirtilmektedir. Bu özelliklerin başında ise Asklepios Kültü (Roma'daki adıyla Eskülap) yer alır. Yunan mitolojisinde tıp tanrısı olarak geçen Asklepios'un adına inşa edilen tapınaklarda uygulanan tedavi ile Asklepios Kültü'nün özelliklerinden söz edilmektedir. Ayrıca tapınakların kurulduğu yerlerin özellikleri ve tapınağın içindeki bölümlerden de bahsedilmiştir.

Kitabın Ölmek ve Ölüm başlığını taşıyan yedinci ve son bölümünde Roma'da sonu ölümle biten hastalıklar konusunda bilgi verilmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu dönemde tedavi edilmesi güç ve ölüm oranının yüksek olduğu hastalıkların başında salgınlar gelmekteydi. Bu bölümde Roma İmparatorluğu'nda çeşitli dönemlerde görülen ve ölümle sonuçlanan bu salgın hastalıkların bazılarında bahsedilmiştir. Ayrıca Roma'da görülen ve öldürücü olabilen çeşitli enfeksiyonlar ile metinlerde çok sözü edilen lepra ve frengi gibi diğer bazı hastalıklara da değinilmiştir. Yazar, hiçbirşey yapmanın mümkün olmadığı durumlarda bile, hekimlerin ağrı gibi çeşitli şikayetlerin azaltılması amacıyla, sosyal statüsü ne olursa olsun tüm hastalara ümit aşılayabildiklerini ve gerek hastalıkların gerekse de hekimlerin Roma tarihinin akışını önemli ölçüde etkilemiş olduğunu vurgulamaktadır.

Gaye Şahinbaş Erginöz

Kongrelerden

“Varia lectio: Rezeption und Edition der griechischen und lateinischen Literatur”

Kongresi:

Geçtiğimiz yılın (1999) 8-9 Ekim'inde Almanya'nın Hamburg Kentinde değişik uluslardan klasik filologların katıldığı, toplam bir buçuk gün süren uluslararası “Varia lectio: Rezeption und Edition der griechischen und lateinischen Literatur” Kongresi gerçekleşti. Kongrenin genel konusu Grekçe ve Latince yazınsal metinlerin yazma kopyalarının yorumlanması ve edisyonlarının yapılması ile ilgili teknikler ve sorunlar idi. Hamburg Üniversitesi “Graduiertenkolleg Textüberlieferung”ün düzenlediği ve Hamburg'taki İtalyan Başkonsolosluğu Kültür Derneği'nin ve Alman Bilimsel Araştırma Topluluğunun desteklediği Kongre 1925-1926 yıllarında inşa edilmiş olan Warburg-Haus Kütüphanesi'nin Oval Okuma Salonu'nda gerçekleşti. Top-

lam on üç konuşmacının katıldığı Kongre'nin ilk günü yapılan konuşmalarda “receptio” (alımlama) yani yazınsal metinlerin tarihsel ve kültürel bağlamda alıcının beklentisiyle de ilişkili olarak kavranması üzerinde duruldu. İlk günün konuşmacıları ve sundukları bildirilerin başlıkları sırasıyla şöyledir:

Roma'dan Dr. Marilena Maniaci “Das Verhältnis von Text und Para text in mittelalterlichen Handschriften” başlıklı konuşmasında Ortaçağ yazmalarında metin ile yorum arasındaki ilişkiler üzerinde durdu. Venedik'ten Prof. Dr. Paolo Eleuteri “Anmerkungen zur Textgeschichte des Apollonios von Rhodos” başlıklı konuşmasında Rodos'lu Apollonios'un Argonautika'sının metin aktarma tarihçesi üzerinde durdu ve bu eserle ilgili stemma'nın paleografi, kodikoloji ve kültür tarihi alanlarında ortaya çıkan yeni bakış açıları doğrultusunda, gözden geçirilmesinin gerekliliğinden söz etti.

Greifswald'den Dr. Dirk Uwe Hansen "Leser und Benutzer. Überlegungen zu Athenaios" adlı konuşmasında, Naukratis'li Athenaios'un, antik çağ yazarlarından değerli pek çok alıntılar içeren Deipnosophistai adlı eserini oluştururken hem bir okuyucu hem de bir kullanıcı olarak metinleri seçerken nasıl bir sistem geliştirdiği üzerinde durdu.

Hamburg'tan Dr. Jessica Wissmann "Erzählung ohne Darstellung: Zum Umgang mit Homer in Paraphrasen aus Schule und Rhetorik" başlıklı konuşmasında açıklamalı metinlerin Homeros metinlerinin anlaşılmasında kullanılışından söz etti.

Viyana'dan Prof. Dr. Franz Römer "Die Problematik der Tacitusüberlieferung (Ann. 11 ff. und Hist.)" başlıklı konuşmasında Tacitus'un eserlerinin metin aktarma tarihçesi ve eserlerin günümüze aktarıldığı elyazmalarından biri olan codex Leidensis'in ya da bu yazmanın da bağlı olduğu bir elyazması grubunun Mediceus II elyazmasından gelip gelmediği konusundaki problemler üzerinde durdu.

Urbino'dan Prof. Dr. Settimio Lanciotti "Muricide homo. Plaut. Epid. 333 und sein Nachleben in Festus, Osbernus und Hugutio Pisanus" başlıklı konuşmasında Plautus'un Epidicus eserinin Festus, Osbernus ve Hugutio türevlerinden örneklemeler yaparak oyunun 333. dizesinde geçen "muricide homo" ifadesi ve bundan kaynaklanan problemler üzerinde durdu.

İspanya'dan Prof. Dr. Ángel Escobar'ın konuşmasının başlığı "Rezeption der aristotelischen Parva naturalia in Spanien"; Almanya'dan Prof. Dr. Peter Schreiner'in konuşmasının başlığı "Isidor von Kiev und Guarino Veronese: Eine Lukian- und eine Xenophon-handschrift in Wolfenbüttel (86.7 Aug. 2 und 71.19 Aug. 2)" idi.

İkinci günkü konuşmalarda edisyon yapma teknikleri ve edisyon hazırlamada karşılaşılan güçlükler üzerinde duruldu. İlk konuşma Hannover'den Dr. Siegmund Probst'un "Leibniz und Tschirnhaus in Paris: Zur Edition ihrer Gesprächsnotizen in den mathematischen Schriften der Leibniz-Akademieausgabe" başlıklı konuşmasıydı. Burada konuşmacı Leibniz ve Tschirnhaus'un karşılıklı yazışmalarını içeren metinlerde yer alan sözlü kısımların gruplandırılmasından ve şemaların bulunduğu kısımlarla bağlantılarının ortaya konulmasından söz etti.

Uppsala'dan Dr. Denis M. Searby "Special Difficulties Pertaining to the Editing of Greek Gnomologies" (Grek Gnomolojisine İlişkin Özel Güçlükler) başlıklı bir konuşma yaptı. Edinburgh'tan Dr. Ian Cunningham "Editing a Lexicographical Text: Differences and Similarities" başlıklı bir konuşma yaptı. Zürih'ten Prof. Dr. Hermann Tränkle'nin konuşmasının başlığı "Die Interpunktion als Editionsproblem" (Bir edisyon yapma problemi olarak Noktalama) idi.

Son konuşmacı Viyana'dan Mag. Phil. Stefan Hagel "Edieren mit dem Computer" başlıklı konuşmasında edisyon hazırlamada bilgisayarın kullanılması ve bu iş için uygun programlar üzerinde durdu.

Bedia Demiriş

Hititoloji Kongresi

4-8 Ekim 1999 tarihlerinde Würzburg'da dördüncüsü düzenlenen Hititoloji Kongresinde bildiri sunanlar arasında Enstitü üyelerimiz de vardı.

Prof. Dr. Yaşar Coşkun, "Gefässnamen aus vergleichender Sicht"; Prof. Dr. Ali Dinçol, "Ein interessanter Siegelabdruck aus der Oberstadt von Hattuşa und die damit verknüpften historischen Fragen"; Doç. Dr. Belkıs Dinçol, "Bemerkungen über die hethitischen Siegelinhaber mit mehreren Titeln"; Doç. Dr. Cem Karasu, "Observations on the Resemblances and the Differences between the Hittite Colophons and the Babylonian-Assyrian Colophons"; Prof. Dr. Mehmet Özsait, kazı ekibinden Arkeolog Nesrin Özsait ile beraber, "Tokat'ta M.Ö. II. bin yılı Yerleşmeleri"; Prof. Dr. Aygül Süel, "Ortaköy Şapinuwa Tabletleri Işığında Batı Anadolu" ve Enstitümüzün Muhabir Üyesi Prof. Dr. Jak Yakar ayrıca Prof. Dr. Ali Dinçol, Doç. Dr. Belkıs Dinçol ve Tel Aviv Üniversitesi'nden Dr. Aviya Taffet ile beraber hazırladıkları, "The Likely Borders of the Appanage Kingdom of Tarhuntaşša" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı:

Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler

(M.Ö. 2. bin yıl- M.S. 4.yüzyıl)

2-5 Kasım 1999 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen "Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. bin yıl- M.S. 4.yüzyıl)" konulu Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı, Gerger-Dumézil-Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü ve Mersin Üniversitesi ile beraber Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü tarafından organize edildi.

Armada Otel'de hoş bir atmosferde düzenlenen toplantı, "Hitit Döneminde Yerel Güçler", "Hitit Döneminden Akhemenid Dönemine Kadar Yerel Güçler", "Arkeoloji ve Yerel Güçler", "Hellenistik Dönemde ve Roma Döneminde Yerel Güçler", "Sikkeler ve Yerel Güçler", "Yer Adları ve Yerel Güçler" konulu oturumlar şeklinde gerçekleştirildi.

Toplantıdaki bildirilerin sunulmasının ardından yapılan tartışmalarda, en çok kültürel süreklilik, kültürel değişim, ulusal kimlik, etnisite, dil, devlet otoritesi gibi kavramlar üzerinde odaklanıldı. Bu konunun oldukça ilgi görmesinden dolayı Enstitü Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol'un teklifi üzerine, kongreye katılanların oybirliği ile merkezi İstanbul'da Enstitümüzde kurulacak "Eski Anadolu'da Kültürel Süreklilik ve Kültürel Değişim konusunda devamlı çalışacak uluslararası bir Workshop"un kurulmasına karar verildi. Sunulan bildirilerin ilk sirkülerleri, Gerger-Dumézil-Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü tarafından, yayına hazırlanmak üzere toplanmıştır.

Bu toplantının gerçekleşmesinde yardımcıları bulunan kuruluşlardan özellikle yakın ilgilerini gördüğümüz TÜRSAB (Talha Çamaş ve Baki Deniz), yurt dışından gelen katılımcılar için büyük indirimler sağlayan Türk Hava Yolları ve toplantının gerçekleştirildiği Otel Armada (Kasım Zoto) ya teşekkür etmeyi bir borç biliriz. Ayrıca Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın Uluslararası İşbirliği ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Fransız Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi (CNRS) ve Air France'a da katkılarından dolayı teşekkür ederiz. Bu organizasyonun gerçekleştirilmesi sırasında tarafımıza düşen masrafların karşılanması için Enstitümüzün dostları tarafından yapılan bağışlara da burada bir kez daha teşekkür etmek isteriz.

Meltem Alparslan

Üçağzlı Mağarası Kazısı

Antakya ili Samandağ ilçesi Meydan Köyü sınırları içerisinde bulunan Üçağzlı Mağarası'nda, 1997 yılından beri Prof. Dr. Erksin Güleç'in bilimsel danışmanlığında, Hatay Müzesi Müdürlüğü'nce sürdürülen kazı çalışmaları bu yıl 14.07-14.08.1999 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kazıya bu yıl Ankara Üniversitesi DTCF Fizik ve Paleoantropoloji Bölümü ve Arizona Üniversitesi'nden çeşitli bilim adamları ile öğrenciler katılmışlardır.

Anadolu, insanlığın evrimsel gelişimi açısından önemli bir konumdadır. Elimizdeki bilgilere göre Homo erectus kuzey yarım küreye ve Avrupa'ya olasılıkla Levant ve Antakya kıyılarını izleyerek ulaşmıştır. Ancak Anadolu'da bu döneme ilişkin yeterince inceleme yapılmadığından göçün ayrıntıları aydınlığa kavuşturulamamıştır. Antakya kazıları, insanlık tarihinin karanlıkta kalan bu noktalarını aydınlatma potansiyelini taşımasından dolayı önemlidir.

Yörede merhum hocalarımız Bostancı ve Şenyürek tarafından 1950'lerden beri gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, Orta Taş Çağı'ndan başlayarak insan yerleşiminin varlığı belirlenmiştir. Son kazılar özellikle Erken Üst ve Epipaleolitik dönemlere ait yeni bilgiler içermektedir. Çeşitli aletler, süs amaçlı kullanılan deniz kabukları, ekolojik ortamı ve mağara sakinlerinin diyetlerini yansıtan fauna kalıntıları ve Üst Paleolitik insanına ait bir adet azı dişi, mağaradaki 1999 yılı kazı çalışmalarında ele geçirilen buluntulardan bir kısmıdır.

Erksin Güleç

Bademağacı Kazıları, 1999

Prof. Dr. Refik Duru ve Doç. Dr. Gülsün Umurtak'ın yönetiminde sürdürülen Bademağacı Höyüğü 7. dönem kazıları Temmuz - Eylül aylarında gerçekleşmiştir.

1999 sezonunda, ENÇ yerleşmelerinin araştırıldığı alanda -8.05 m derinliğe inilmiş ve 7. yapı katı molozuna ulaşılmıştır. Bu birikim içinde ele geçen çanak çömlek, ince kenarlı, kendinden astarlı, kirli beyaz ve grimsi renklidir. 7. yapı katı malları, 6 ve 5. tabakaların çanak çömleği ile genelde benzerlik içindedir.

Bademağacı'nda daha önceki yıllarda kazılmaya başlanan ENÇ 3 yerleşmesinin, hafif yamuk dörtgen planlı, fırınlı evlerine bu sezonda iki yeni yapı daha katılmış ve yerleşim dokusunun, birbirlerinden geçitlerle ve meydanlarla ayrılan, benzer planda tasarlanmış evlerden oluştuğu izlenimi doğmuştur.

İTÇ yerleşmelerinin bulunduğu, höyüğün kuzey, doğu ve güney kesimlerinde genişleme çalışmalarına devam edilmiştir. Höyüğün eğimli yamaçlarını kaplayarak, İTÇ 3 ve 2. yapı katlarını çevirdiği anlaşılan taş döşeme,

yerleşmenin kuzey ve güney kesimlerinde izlenmeye devam edilmiştir. 1999 yılı çalışmalarında sözkonusu yerleşmelerde ortaya çıkan megaron sayısı 10'a ulaşmıştır.

Höyüğün merkezine yakın, en üst kesiminde, duvarlarının sadece alt kısımları korunmuş durumda Erken Hristiyanlık Dönemi'ne ait üç nefli, basit planlı bir Bazilika'nın ortaya çıkartılmış olması Bademağacı 1999 kazı sezonunun bir başka sonucudur.

Bademağacı Kazıları'nda ele geçen bitki kalıntıları Dr. Mark Nesbitt, hayvan kemikleri Bea de Cupere ve An Lentacker, insan kemikleri Liesbeth Smits tarafından incelenmektedir.

Gülsün Umurtak

Yumuktepe Höyüğü Kazıları, 1999

Yumuktepe'de Prof. Dr. Veli Sevin başkanlığında yapılan Türk-İtalyan ortak kazı çalışmaları, 1999 yılında batı yamaçtaki Prehistorik açmalar ve Basamaklı Güney Yamaç Açması'nda yürütülmüştür.

Prehistorik açmalardan EBA'da tam planı ortaya çıkmış olan, Garstang'ın 26. tabakasındaki taş temelli evin ayrıntıları araştırılmış, evin güneyinde ise daha erken yapı katına ulaşılmıştır. Burada, 27. tabakada varlığı belirlenen yan yana dizilmiş kare veya dikdörtgen planlı 3 magazinden güneydeki yangın geçirmiş olanının tabanında çatı örtüsüne ait izler, insitu buluntular ve kemik bir mühür ele geçirilmiştir. GFN açmalarında geçen yıl saptanan KÇ'a ilişkin (16. tabaka) teraslı alanda, 1.20-1.50 m genişliğinde çakıl döşeli bir yol saptanmıştır. Çalışma alanının doğusundaki GF 8 açmasında Halaf Dönemi'nin başlangıcına ilişkin, dere taşları ve çamurdan yapılmış 2.5 m kalınlığındaki bir duvarın detayları araştırıldı. Yumuktepe'nin bilinen stratigrafisine göre 24. tabakada, dere taşları ve çamurdan oluşturulmuş, sur olabilecek böyle güçlü duvarın varlığı dönemi için oldukça ilginçtir.

Bizans Çağı'ndan OTÇ'na kadar olan tabakaları incelediğimiz Basamaklı Güney Yamaç Açması'nda, geçen yıl varlığı belirlenen ağır bir yangın geçirmiş kerpiç yıkıntısının nasıl bir mimariye ait olduğu ve bunun stratigrafisini saptamaya yönelik olarak çalışmalar geliştirilmiştir. Ancak yangının toprakta bıraktığı izlerden 1.40 m kadar kalınlığında bir duvara ait olduğu belirlenen yıkıntının, taban seviyesinde de günümüze sağlam durumda ulaşmadığı gözlenmiştir. Duvarın molozu içerisinde ele geçirilen çanak çömlek parçaları üstteki GTÇ formlarına benzemektedir. Bu büyük duvarı tahrip ederek onun yerine yapıldığı belirlenen kuzeydoğu-güneybatı yönlü daha küçük kerpiç duvar ise yangın geçirmemiştir. Açmanın güney kesiminde yürütülen derinlik

Kısaltmalar Listesi

DÇ	: Demir Çağ
EDÇ	: Erken Demir Çağ
EKÇ	: Erken Kalkolitik Çağ
ENÇ	: Erken Neolitik Çağ
GKÇ	: Geç Kalkolitik Çağ
GN	: Geç Neolitik
GR	: Geç Roma
GTÇ	: Geç / Son Tunç Çağı
HÇ	: Hellenistik Çağ
İTÇ	: İlk / Erken Tunç Çağı
KÇ	: Kalkolitik Çağ
OÇ	: Orta Çağ
OTÇ	: Orta Tunç Çağ
RÇ	: Roma Çağı
RD	: Roma Dönemi
STÇ	: Son Tunç Çağı
yy	: yüzyıl

çalışmalarında, henüz fikir verecek türde bir mimari ortaya çıkmamış olmasına karşılık, ele geçirilen çanak-çömlek parçalarından, yangın geçirmiş tabakanın altında OTÇ'na inildiği anlaşılmıştır.

Çevresindeki olumsuz yapılaşma, üzerindeki park düzenlemesi, batısından geçirilmek istenen yol çalışması ve Müftü Deresi taşkınlarından zarar görmüş olan Yumuktepe Höyüğü, 1999 yılında taş temelli, kafes telli bir duvarla çevrilerek koruma altına alınmıştır.

Veli Sevin - Isabella Caneva - Kemalettin Köroğlu

Küllüoba Kazısı, 1999

Eskişehir ili, Seyitgazi ilçesi sınırları içinde yer alan Küllüoba, 250x150 m ebatlarında oval bir höyük olup ova seviyesinden yüksekliği 10 m kadardır. Bugüne kadar yapılan çalışmalar, höyükte en azından GKÇ sonlarından İTÇ başlarına kadar (takriben M.Ö. 3500-1800) kesintisiz yerleşildiğini göstermiştir.

Batı Kesimde Yapılan Çalışmalar: İTÇ'nın başlarına (M.Ö. 3300-3000) tarihlenen V. Evre yerleşmesini, dıştan çevreleyen ve testere dişi şeklinde çıkıntılar yapan kerpiçten bir savunma duvarı ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarın dış kısmına 3-4 m genişliğinde steril bir toprak yığılmıştır ve bu şekilde surun kalınlığı hemen hemen 5 m'ye ulaşmıştır. Avluya bakan evler, arkadan sura dayalı olup ön kısma doğru hafifçe daralmaktadır. 'Anadolu Yerleşim Planı'nın karakteristik özelliklerini içeren bu yerleşim evresi, Demircihüyük İTÇ katları öncesine tarihlenmektedir; dolayısıyla, sözkonusu yerleşim planının bölgedeki öncü bir evresini temsil etmektedir.

Doğu Kesimde Yapılan Çalışmalar: Bu seneki çalışmalar, höyük konisi üzerinde, geç İTÇ II'de dıştan savunma duvarıyla çevrili bir yukarı şehrin yer aldığını ve burada da yine 'Anadolu Yerleşim Planı'nın sözkonusu olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştur. Ancak burada, yerleşmenin ortasındaki avluya, maksimum 21x21 m ebatlarında, bu dönem için oldukça anıtsal sayılabilecek bağımsız bir yapı kompleksi inşa edilmiştir. Bu kompleks ortada bir megaron ve bunun her iki yanına uzunlamasına bitişik olarak yerleştirilmiş iki ek yapıdan oluşmaktadır. Her yapı bağımsız duvarlar içerir. Megaron'un sundurması taş döşelidir ve ön odasında büyük bir ocak yer alır. Yan yapılara Megaron'dan birer girişle geçilir. Belki de yerleşmenin beyine ait bir saray olarak nitelendirilebilecek bu kompleks, plan olarak Troya ve Poliochni İTÇ III evlerinin ve hatta Külepe İTÇ III Sarayı'nınki ile karşılaştırılabilir. Ancak Küllüoba Megaron Kompleksi bunların hepsinden daha eskiye tarihlenmektedir. Höyüğün doğu yamacında yapılan kazılarda da 'aşağı şehir'in varlığına işaret eden ev kalıntıları ele geçirilmiştir.

Yukarıda sözkonusu edilen kompleksin sundurması üzerinde 5 evreli bir İTÇ III stratigrafisi ilk defa açık bir şekilde ortaya çıkarılmış bulunmaktadır. Bu katlarda ele geçirilen çanak çömlek alttaki Megaron Kompleksi'nin tarihlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Bu şekilde, Demircihüyük İTÇ öncesi yerleşim katlarının ve yine Demircihüyük'te temsil edilmeyen İTÇ III döneminin Küllüoba'da stratigrafik olarak saptanması sonucunda, Eskişehir bölgesinin 'İTÇ kronolojisi' ilk defa eksiksiz bir şekilde ortaya çıkarılmış bulunmaktadır.

Turan Efe

Alaca Höyük 1999 Yılı Kazı Çalışmaları

Alaca Höyük'te 1997 yılında başlayan yeni dönem kazı çalışmaları, 1999 yılında 07.08.1999-12.09.1999 tarihleri arasında, Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ve desteği, Türk Tarih Kurumu ve Ankara Üniversitesi'nin maddi katkıları ile gerçekleştirilmiştir.

1998 yılında yaptığımız çalışmalarda, ortaya çıkartılan taş duvarın ve kerpiç duvarlı yapının, daha kapsamlı olarak aydınlatılması amaçlanmıştır.

Alaca Höyük'te Frig tabakasında, çok şiddetli bir yangının izlerine rastlanmıştır. Taban seviyesinde, oldukça iri boyutlarda yanmış, yer yer birbirine paralel uzanan veya bunları kesen yanmış ağaçlar bulundu. Bu seviyede, M.Ö. I. bin yılın erken evrelerine tarihlendirilebilecek kap parçaları açığa çıkartılmıştır.

Bir önceki senede 15 m'si tespit edilmiş olan taş duvarın, bu seneki çalışmalarla da 25 m daha kuzeybatıya doğru, höyüğün çevre kavisine bağlı olarak uzandığı anlaşılmıştır. Böylece, iki kazı mevsiminde açığa çıkartılan taş duvarın şimdilik toplam uzunluğu 40 m'yi bulmaktadır. Duvarın altı taş sırası korunmuş yüksekliği ise 1.80 ile 1.20 m arasında değişmektedir. En üstteki yedinci taş sırası ise ince levhalar halinde kesilmiş, kabayonu yassı taşlardan oluşmaktadır. Taş duvarın batı yüzü, alttan üste doğru geriye meyillidir. Kabayonu tekniğiyle yontulmuş kireç taşları, birbirine bindirme tekniğiyle örülmüş, sıraları arasında bağlantıya özen gösterilmiş ve arada kalan boşluklar da küçük taş parçaları ile desteklenmiştir. Duvar iççiliğinde harç kullanılmamıştır. Bu taş duvarın üstü, önü ve arkası iri ve düzensiz moloz taş ve toprakla doldurulmuştur. Bu dolgu içerisinde, herhangi bir arkeolojik malzeme tespit edilmemiştir.

Geçen yıl bir kısmı ortaya çıkartılmış olan kerpiçli duvarın diğer uzantılarının bu sene ortaya çıkarttık. Buna göre, açığa çıkartılan ölçülerine göre 23 m uzunluğunda, yaklaşık 3 m yüksekliğinde (henüz taban seviyesine ulaşamamıştır) bunu 2 m'si taş duvar 1 m'si de kerpiç duvardır. Genişliği konusunda bu sene için bilgi vermek mümkün olamadı. Bu binanın hem taş duvarı hem de kerpiç duvarının yüzeyi çamurla sıvanmış ve kireçle badana edilmiştir. Bu sıvanın yüzeyinde yer yer kamış izlerine ve kalıntılara rastlanmıştır. Bu bina ile hemen onun arkasındaki taş duvar arasında, taş döşeme bulunmaktadır. Bu taş döşeme sadece binayı çevrelemektedir. Bu seviyelerde Hitit seramik parçaları ele geçirilmiştir. Bunlar arasında signe royal baskılı etütlük kap parçaları, çaydanlık, gaga ağızlı testi parçaları, küçük bir parçası

korunmuş olan mühür(?) baskısı, siyah hamurlu üzerinde yüksek boğa kabartmalı kap parçaları bulunmaktadır. Ele geçirilen bu malzemeden dolayı binanın Hitit imparatorluğundan önceki döneme tarihlendirilmesi mümkün olabilecektir.

Aykut Çınaroğlu

Isparta-Atabey Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı

1993 yılından beri İ.Ü. Rektörlüğü Araştırma Fonu'nun maddi desteği ile sürdürülen Harmanören Kazısı'na 1999 yılında dört açma açılarak devam edildi.

Alan yöneticiliğini Arkeolog Nesrin Özsait'in yaptığı kazıya Doç. Dr. Hasan Bahar, Araş. Gör. Özdemir Koçak, Araş. Gör. Hamdi Şahin ile 18 yüksek lisans ve lisans öğrencimiz katılmıştır.

Bu yıl, 1996 yılında açılan K Açmasının doğu duvarı içinden bir küp mezar (K3), Açma O' dan 4, Açma Ö' den 1, Açma P' den 14 küp mezar bulundu. Geçen yıllarda olduğu gibi, bunlar da doğanın tahribine uğramış, ezik ve kırık olarak ele geçmişlerdir. İşaret edilen küp mezarların yanı sıra, bu yıl, Harmanören Kazılarında ilk kez görülen bir "kasa mezar"a (P 12) rastlanmıştır.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi mezarlar çoğunlukla doğu-batı doğrultusunda, bir tanesi hariç (Ö 1), ağız açıklıkları doğuya yönelik olarak bulunmuşlardır. Ö 1'in ise ağız açıklığı batıya bakmaktadır. Tek tip küp mezar görülmüştür. Ağız açıklıkları büyük bir taşla örtülmüş (çoğunlukla kalın yassı taş), arkası, küpün boyun ve gövdesi, iri toplama taşlarla desteklenmiştir. İki küpten oluşturulan in situ, fakat çok ezik olan Mezar K 3, hocker durumunda bir gömü, iki gaga ağızlı testi, tunçtan topuz başlı bir iğne, bir "razor = kazıyıcı" verdi.

Bu yıl Açma O'dan sonra 5x5 m boyutlarındaki ikinci açmamız olan Açma P, küplerin çıkışlarına göre çok genişletilmiştir. Daha önceki kazılarımızda, mezarların ne kadar yakın olsalar bile, birbirlerine zarar vermediklerini gözlemiştik. Açma P'de bunu söyleyemiyoruz. Tahribat TÇ'nda yapılmıştır. Burada P 7 yapılırken P 13; P 10 yerleştirilirken P 2 ve kalıntılarından anlaşıldığına göre, başka büyük bir küp tümüyle, P 12 düzenlenirken de P 9'un tahrip edildiğini gördük.

Bu yıl K 3, P 9, P 10 ve P 12'de gömüye rastlanmıştır. Mezar görünümünde olan küplerin çoğunluğu boştu ve buluntu vermedi. Bu yılki buluntular da bize kesin tarihleme vermektedir. K 3'den çıkan gaga ağızlı testileri İTÇ 3; P 11 mezar küpü dikey ve yatay tutamakları ile P 12 "kasa mezar" dış hediyeleriyle (bir gaga ağızlı testicik, bir çömlek) aynı devri göstermektedir. P 10 mezar küpü, ağız profili, geniş gövdesi, dar dibi ve gövdesini çevreleyen şerit bandlarla OTÇ başlarına tarihlenmektedir.

Bu yıl kaldırılan küplerin temizliği yanı sıra restorasyon ve konservasyon çalışmalarına da devam edilmiş, ayrıca temizlenen ve tümlemesi yapılan P 8 küpü ile 14 envanterlik eser Isparta Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

Kazıda ele geçen kemik parçaları incelenmesi için, A.Ü. DTCF Paleoantropoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Berna Alpagut'a gönderilmiştir

Mehmet Özsait

Kemalpaşa-Ulucak Höyük, 1999

Ulucak Höyük'teki 1999 yılı kazı çalışmaları Eylül ve Ekim ayları içinde sürdürülmüştür. İzmir Arkeoloji Müzesi başkanlığında, Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu, Yard.Doç.Dr. Zafer Derin ve Öğr.Gör. Dr. Eşref Abay yönetiminde gerçekleştirilen kazı çalışmalarına 10 Protohistorya öğrencisi katılmış, 20 adet de işçi çalıştırılmıştır.

1999 kazı döneminde O11, N11 ve N12 plankarelerinde kazı yapılmıştır. N12 açmasında 3 mekan açığa çıkarılmıştır. Bu mekanlar kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu, birbirlerine paralel olarak uzanmaktadır. Mekanların içinde çamurla yapılmış sekiler tespit edilmiştir. Bunlardan 2 no'lu mekanın içindeki sekinin üzerinde kaplar ve çok sayıda çakmaktaşı alet, önünde dokuma ağırlıkları bulunmaktaydı. Ayrıca mekan tabanı üzerinde insitu vaziyette dibek taşı, havan eli ve ezgi taşları bulunmuştur. O11 ve N11 açmalarında yapılan çalışmalarda da kerpiç blokları ve pise tekniğinde çamurla yapılmış mekanlar açığa çıkarılmıştır. Mekanların içinde N12 açmasında olduğu gibi sekiler ve ocaklar başlıca mimari unsurları oluşturur. Ulucak Höyük'te 1999 yılında yapılan çalışmalar sonucunda mimari kalıntılara sahip GR-Erken Bizans ve İTÇ II kültür tabakalarından sonra üçüncü tabakanın GN-EK geçiş dönemine ait olduğu anlaşılmıştır. Üç açmada da ortaya çıkarılan bu tabakaya yüzey toprağının 0.50-1 m altında ulaşılmıştır. Höyükteki kültür toprağının 7-8 m olduğu düşünüldüğünde elde edilecek bulguların Batı Anadolu erken dönemleri için çok önemli olacağı anlaşılmaktadır. Ortaya çıkarılan mekanlar içinde GN-EK geçiş dönemi halkının domestik yaşamını yansıtan tekne, ocak ve seki gibi mimari unsurlar üzerinde ve çevresinde taş aletleri, silahları, kapları ve dokuma ağırlıkları bulunmuştur. Ayrıca nokta ve dalgali hatlardan oluşan kahverenğinde duvar resmi parçaları bulunmuştur. Mekanlarda dini kültle ilgili olabilecek ana tanrıça figürinleri ve "ana tanrıça" şeklinde boyalı anamorfik kap ele geçirilmiştir.

Sonuç olarak GN-EKÇ mekanlar ışık ve domestik karakterleri ile belirgin özellikler göstermektedir. Bu mekanların duvar yüzeyleriyle içlerinden gelen çamur sıva parçalarındaki izler ahşabın mimaride yoğun kullanımını ortaya koymaktadır.

Zafer Derin

Ayanis Kalesi Kazıları, 1999

Van Ayanis Kalesi kazıları 1999 yılında 1 Temmuz-12 Ağustos tarihleri arasında, Kale ve Değkent olmak üzere iki alanda yürütülmüştür.

Kaledeki çalışmalar özellikle Tapınak Alanı'nda (VI No'lu) yoğunlaştırılmıştır. Tapınak Alanı'nın mimarisini daha iyi anlayabilmek için kazı çalışmaları tamamlanmış olan Tapınak'ın bulunduğu payeli alanın güney ve güneybatısı kazılmıştır. Bu yıl tapınak alanının güneydoğusunda ortaya çıkartılan VIII ve XIX no'lu payeler bu kutsal alanın planını bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. Sürdürülen çalışmalar sonucunda tapınağın içinde bulunduğu avlunun kuzey, güney ve batıdan payeli bir portikoyla çevrildiği anlaşılmıştır. Üstü kapalı olan bu alandaki kuzey duvarı mavi ve beyaz renkte boyanmıştır. Doğu duvarı kısmen batı duvarlarında olduğu gibi boya bezemelidir. Boyalı duvarın tahrip olmasını engellemek için duvar önünde yaklaşık 0.30 m'lik bir toprak tabakası bırakılmış ve yüzey örtülerek boya bezeme konserve edilmiştir.

Tapınak avlusunun tabanı titiz bir çalışma sonucu tümüyle açığa çıkarılmıştır. Sıkıştırılmış toprak taban tapınağın kapısının karşısında bulunan yuvarlak planlı yapıya doğru eğimlidir. Tapınak avlusunda VIII no'lu payenin doğusunda bir taş sütun altlığı tespit edilmiştir. Bu buluntu önceki yıllarda yaptığımız tespiti doğrular nitelikte payelerden avluya doğru yaklaşık 3 m'lik ahşap sundurmanın varlığını ortaya koymaktadır.

Tapınak alanına bağlı mekanları tespit etmek amacıyla alanın kuzeybatı ve kuzeydoğusunda iki bölüm kazılmış ve avlu duvarına bağlı dış mekanlar ortaya çıkarılmıştır. Tapınak avlusu duvarı yaklaşık 5.50 m kalınlığındaki tapınak avlu duvarına bağlı yan mekanların teras şeklinde ve olasılıkla iki katlı yapıldıkları, taban seviyesinin avlu tabanından 2.50 m daha derinde olduğu anlaşılmıştır. Tapınak alanında çok miktarda ok ucu, mızrak ucu, kalkan ve sadak gibi tunç ve demir silahlar ele geçmiştir.

Dışkent: Dışkent Güney Tepe ve Pınarbaşı'nda manyetik gradyent (magnetometre) çalışmasına devam edilmiş, bu yöntemle toprak altında birçok yapı kompleksi tespit edilmiştir. Elde edilen bilgileri kontrol etmek için sondajlar yapılmış ve 1998 döneminde çalışılan açmalar genişletilmiştir. Pınarbaşı'nda üzerine RD'nde mezarlar yapılan, payandalı bir duvarla çevrili büyük yapı kompleksi, Güney Tepe'de ise sokak ve ortak duvarlara sahip mekanlarıyla domestik yapılar ortaya çıkarılmıştır. Çalışmalarda Urartulara ait keramik ve küçük buluntular, taş aletler ele geçmiştir. Mekanlar bulunan eserler ve örnekler Urartu halkının günlük yaşamını tüm örnekleriyle ortaya koymaktadır.

Altan Çilingiroğlu - Zafer Derin

Smintheion-Gülpınar, 1999

1980 yılından beri yürütülmekte olan Gülpınar kazıları, 12 Temmuz – 20 Ağustos 1999 tarihleri arasında devam edilmiştir.

1999 yılı çalışmaları; kazı çalışmaları, restorasyon çalışmaları ve yayına yönelik çalışmalar olmak üzere üç ayrı başlık altında toplanabilir.

Kazı çalışmaları, 1999 yılına kadar restorasyon çalışmalarında kullanılacak malzemenin ve araç gerecin tapınağa iniş yolu olarak kullanıldığı için kazılamayan ancak bu yıl yeni bir çevre düzenlemesi zorunluluğu ile kaldırılması kararlaştırılan yol yükseltisinin bulunduğu alanda sürdürülmüştür. Kazı çalışmaları sonucunda, önümüzdeki kazı sezonlarında gerçekleştirilmesi düşünülen çalışmalara yön göstermenin dışında çok önemli yeni bir buluntuya rastlanmamıştır.

1999 yılı restorasyon çalışmalarının temel amacı, imitasyon sütun tamburu, başlık, arşitrav, friz bloklarının kalıplarının hazırlanması işleri olmuştur. Öncelikle her blok için kalıp yapım tekniğine karar verilmiş. Silikon kauçuk malzeme ile kalıplanması kararı alınan başlık ve friz blokları içinse malzeme temininden sonra uygulamaya geçilmiştir.

Yayına yönelik olarak; 1980-1998 Gülpınar kazı çalışmalarının sonuçları ve değerlendirmelerini içeren kitap Smintheion Heykeltraşlık Eserleri'ni inceleyen doktora tezi ise tamamlanma aşamasındadır. Kitabın yayınlanabilmesi için Türk Tarih Kurumu'na başvurulmuş ancak henüz olumlu bir yanıt alınamamıştır. Bu yanıt beklenmektedir.

Coşkun Özgünel

1999 Patara Kazıları

1989 yılından beri kazılan Tepecik Nekropolünde, bu yılki çalışmalarda ortaya çıkan en ilginç buluntu bir çömlek fırınıdır. İçinden çıkarılan çömlek parçalarıyla son olarak "botros" işlevli olduğu, dolduktan sonra da atnalı biçimli basit bir ocakla da işlevini yitirdiği saptanmıştır.

Erken dönem Tepecik Akropolü'nün limana bakan batı yamacında, güney-kuzey yönünde uzayan çok iri ve düzensiz taşlarla örülü kiklopik teras duvarının ön ve arkasında, duvarın dokusunu ve tarihini belirlemek amacıyla yapılan kazılarda önemli sonuçlara varılmıştır. DÇ öncesine verilebilecek seramikler arasında özellikle el işi bir kulp parçası ile yanık bir başkasının M.Ö. Geç 3. bin yıl, erken 2. bin yıl yerli yapımı olma olasılığı, M.Ö. 1. bin yıl öncesi Likya çömleklerinin sorunlarının çözülmesinde, stratigrafik bir süreklilik beklediğimiz Tepecik'in, Anadolu prehistoryası için önemini göstermektedir.

Tepecik Akropolü'nün kuzey düzlüğünde geç klasik dönemden tanıdığımız atkılı bosajlı isodomik sur duvarında kazılar yapılmıştır. Duvarın ön ve arkasında bulunan çömlekler Geometrik'ten RÇ içlerine uzanan bir süreci kapsar; boyalıları genellikle Arkaik ve Klasik evre ürünlerdir. En önemli buluntu ise, sur duvarının doğu köşesinde ele geçen bir erken 4. yy Likya sikkesidir. Önemli, ön yüzünde aslan protomu, arka yüzünde triskeles örgesiyle kazıda günyüzüne çıkan ilk ve en erken olmasındandır.

Doğucasarı Akropolü'nde üç ayrı evre tespit edilmiş, en erken yapılaşmanın da Klasik evreye ait görkemli sur

duvarları olduğu belirlenmiştir. Sur duvarlarının yıkılarak doğuya doğru genişletilmesiyle aynı malzemeden dışa taşıntı yaparak görkemli bir apside sahip Basilika'nın ikinci evreye, düzlüğün güney yarısındaki dar alana sıkıştırılan küçük bir kilise ile sarnıcın da üçüncü evreye ait olduğu saptanmıştır. Erken Bizans Dönemi Basilikasının düzlükteki varlığı, onun altında beklediğimiz önemli yapının da bir tapınak olabilme olasılığını güçlendirmiştir.

Tiyatronun sahne binası ile paradosun önü kumdan arındırılmış ve sahne binasının arka yüzünün çok ender bilinen boyutlu nişler, pencereler ve pilasterlerle dikine, silmeli alt çıkıntılarla enlemesine çözülen zengin bir değişkenlikle cepheleşmiş görüntüsü, yapısal önemi ve görkemi konusunda önemli bilgiler vermiştir. 1993 yılında kazısına başlanılan Yol Klavuz Anıtı'nın "Kazı Ön Raporu" belgeleme çalışmaları ile Suriçi Kilisesi çevresinden çıkarılan hristiyan Pataralılara ait iskeletlerin antropolojik araştırmaları diğer etkinliklerdir.

Fahri Işık

Enez (Ainos) 1999 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları

I. Kazılar: A. Kale İçinde Yapılan Çalışmalar: Bu yıl IV ac açmasında devam edilen çalışmalar sonucunda, yukarıdan aşağıya doğru Osmanlı, Orta Çağ, Bizans, Roma, Eski Yunan ve yer yer gri renkli çömlek kalıntılarını içinde barındıran kültür tabakaları saptanmıştır. Açmanın batı kesiminde 5 m derinlikten itibaren yerli kayanın ortaya çıktığı ve çok güzel işçilik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu kesimde kaya derinlemesine düzgün kesilerek dikdörtgen planlı bir mekan oluşturmaktadır. Geçen yıl yapılan çalışmalarda ortaya çıkan ve derinliği 5 m'ye ulaşan yuvarlak planlı tuvalet çukurundan Osmanlı Çağı'na tarihlenen değişik formlu ve sırlı Çanakkale seramik sanatının örneklerini yansıtan çömlekler ele geçmiştir.

B. Taşaltı Nekropolü Çalışmaları: Nekropol alanındaki açmada yapılan iki aylık çalışma sonrasında, bir kısmı doğu-batı diğer bir kısmı ise kuzey-güney yönünde uzanan ve iki gömü tabakasından oluşan 36 adet mezar ortaya çıkmıştır. Bunların büyük bir kısmı kiremit kapaklardan oluşturulmuş oldukları halde, bazıları da, basit toprak gömü biçimindedir. Açmada yer alan mezarlardan 11 tanesinin küçük çocuk ya da bebeklere aittir. Erişkinlere ait mezarların bir kısmında ölü hediyesi bulunmazken, 4.30 m derinlikte yer alan ikinci tabaka mezarlarında pişmiş toprak, cam ve metalden yapılmış eserler ile ziynet eşyası gibi zengin buluntular gün ışığına çıktı. Açmanın güney-batı köşesinde, M.Ö. 7. - M.Ö. 2. yy'lar arasına tarihlenen ve 1996-1999 yılları arasında yapılan açmalarda ortaya çıkan şehrin çöplüğüne, bu açmanın 5 m²'lik alanı içinde rastlandı. Çöplüğün kuzey sınırını oluşturan bu kesimde, aynı yüzyıllara tarihlenen boyalı keramik kalıntılar, pişmiş toprak heykelticikler başta olmak üzere, damgalı amfora kulpları, damgasız ve damgalı tekstil ağırlıkları ile değişik malzemelerden yapılmış 623 adet eser ele geçmiştir.

II. Restorasyon-Konservasyon: Enez'de her yıl olduğu gibi, bu yıl da restorasyon ve konservasyon çalışmaları na ağırlık verilmiştir. Kazı süresince Osmanlı mezar taşlarından 60 tanesinin kirlenmiş yüzeyleri temizlendikten sonra, kırıkları yapıştırılarak ayağa kaldırıldı. Ayrıca Pan Mağarası'nın duvarlarında yer alan fresk kalıntılarının üzerinde zaman içinde oluşan kir tabakası temizlendi. Taşıyıcıdan ayrılmış bulunan resimli kısımlar çağdaş yöntemlerle yerlerine tekrar bağlandı.

Sait Başaran

Nagidos, 1999

I) Nagidos çevresinin (Paşabeleni'nin batısı ve doğusu) yüzey araştırmaları: Çevre yüzey araştırmalarındaki hedefimiz, kazımızın başlangıcında koymuş olduğumuz hedeflerimizden birisi olan Nagidos'un sınırlarını belirlemek üzere yaptığımız taramalardır. Antik Nagidos yerleşiminin yoğunlaştığı Paşabeleni Tepesi'ndeki sur duvarının hem yapı taşlarının özelliğinin hem de planının benzerliliğinin gözlemlendiği "Belen Tepesi" olarak anılan ve Paşabeleni'nin 4 km doğusunda yer alan tepenin de anılan benzer özelliklerden dolayı antik Nagidos sınırlarına girdiğini tespit etmiş olduk. Her iki tepe arasında yer alan ve bugün çamlık olan büyük tepede ise hiçbir kalıntıya rastlamadık. Belen Tepesi'ndeki yüzeyden topladığımız seramikler de Paşabeleni Tepesi'ndeki seramiklerle (amphora kulpları, küçük kaseler) ortak özellikler göstermektedirler. Buradan ayrıca klasik dönemin en erken safhalarına ait olduğunu düşündüğümüz bir pişmiş toprak kadın figürininin alt kısmı bulunmuştur. Doğu yönünde geliştirdiğimiz taramalarda çok az sayıda ve kalitesiz seramik örneklerine rastladık. Ancak bugün Maraş Tepesi olarak bilinen antik Arsinoe'ye gelmeden önceki koylarda sürdürdüğümüz liman araştırmalarımızda Belen Tepesi'nin hemen doğusundaki koyun bir antik limana ait olabilecek özellikler taşıdığını gördük. Ancak çok fazla gelişmemiş olan ve daha çok doğal bir liman olma ihtimali yüksek olan bu koyun Nagidos'un esas ticaret limanı olamayacağını anladık. Tamamiyle kayalık ve derin olan bu koyun bir doğusundaki koy ise tam aksine sığ ve Hinterlandı kumluk olan bir yapıya sahiptir. Bu son koy Arsinoe'nin batısında olup, Arsinoe'nin doğusundaki koy ise liman olmaya daha elverişlidir. Nagidos'un sınırlarının Hellenistik Dönem'de Arsinoe ile bütünleştiğini Mersin Müzesi'ndeki yazıt vasıtasıyla görmüş, bu yüzey araştırmalarımızla da bunu teyit etmiş bulunmaktayız. Nitekim Belen Tepesi'nden sonra Arsinoe ile hiçbir kopukluk olmaksızın aradaki kısa mesafe (5-6 km) koylar aracılığı ile de aşılmıştır. Ancak gelişkin ticaretin yürütülebileceği büyük bir limana rastlayamamış olmamız, arayışlarımızı bu sefer de Paşabeleni'nin batısına yöneltmemize neden oldu. Bozyazı'nın bugün kullanılan modern limanın hemen batısında bulunan Orman İşletmesi tesislerinde dikkatimizi çeken uygun koşullar üzerine burada başlattığımız sualtı çalışmaları olumlu sonuçlar vermiştir: Burada bulunan ve güney yüzeyi düzgün olan ana

kaya gemilerin yanaşabileceği doğal bir özellik sunmaktadır. Nitekim Orman İşletmesi'nin verdiği bilgilere göre 1960'lara kadar aynı kaya, gemilerin yanaştığı ve kereste yükledikleri bir yer olarak işlev vermiştir. Bunun ötesinde yüzyıl başlarına kadar Alman gemileri aynı noktadan gemilerine kurşun yüklemişlerdir. Aldığımız bilgilere göre kurşun, 30 km kadar kuzeyden, dağlara kurulmuş olan bir dekovil hattı sayesinde kıyıya indirilmekteydi. Aldığımız bilgiler ve gözlemlerimiz üzerine sualtında yapılan araştırmalarda da bir sütun gövdesi bir lento ve işlenmiş taşlardan oluşturulan bir duvar tespit edilmiştir. Orman İşletmesi'nin yeni düzenlemeleri orijinal yapılanmayı anlamamıza engel olduğundan tam olarak kesin bilgiler edinememiş bulunsak da uygun coğrafi koşulların her yüzyıl ve her dönemde tekrar kullanıldığı gerçeği bu alanın antik liman olarak da en uygun koşullara sahip yer olduğu iddia edilebilmektedir. Ayrıca Paşabeleni Tepesi'nden sonra batıdaki ilk uygun yerin burası olması ya da diğer bir deyişle bu liman alanından sonra doğudaki ilk üretim yapılabilinen veya akropol olma özelliğine sahip yerin Paşabeleni Tepesi olması, ikisi arasındaki ilişkiye işaret etmektedir: İhraç edilecek olan malların Paşabeleni Tepesi'nden, belki de önce küçük tekneler yardımıyla limana taşındığı ya da ithal edilen ürünlerin aynı yolla Paşabeleni'ne taşındıkları sonucu; aradaki mesafe 4 km'dir. Ayrıca: II) Paşabelenindeki sur ve duvarların cephe çizimleri yapıldı ve planları çıkartıldı; III) Paşabeleni'nin doğu ve güneydoğu yamaçlardaki nekropolde çalışıldı; IV) Paşabeleninde üç ayrı noktadaki açmalarda yoğunlaşıldı; V) Buluntular değerlendirildi (çizim, fotoğraflama, envanterleme, restore ve konserve etme, kil analizi için malzeme toplama).

Serra Durugönül

1999 Soli / Pompeiopolis Kazıları

Bu yıl ilk kez başlatılan Mersin'in Mezitli ilçesinde bulunan antik Soli / Pompeiopolis Kazıları 07.6.1999-15.7.1999 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. 1999 çalışmaları iki alanda yapılmıştır; Soli Höyük ve Sütunlu Yol.

22 m yüksekliğinde 300 m çapında olan Soli Höyük'te bu yıl yapılan çalışmalar buranın yerleşim katlarının belirlenmesine yöneliktir. Bu amaçla tepede, kuzey yamaç ile batı yamaç açmalarında 5x5 m'lik plankarelerde çalışma yapılmıştır.

Höyüğün batı yamacında anıtsal basamaklı mimari bir yapıya ait kalıntılar, tepenin kuzeyinde de yine mimari bir yapıya ait iyi durumda blok taşlardan oluşan taban döşemesi bulunmuştur. Bu plankarelerde bir kontekste bağlı olmaksızın karışık bir tabakadan (özellikle batı yamacından) en erkeni M.Ö. VII. yy'a ait olan Geometrik, Arkhaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere ait kaliteli ve bol keramik buluntulara rastlanmıştır.

Buluntularda asıl yoğunluk Hellenistik dönemde görülmektedir. Bunlar M.Ö. IV. ve III. yy'a tarihlenen siyah, kırmızı firnisli kase ve tabaklar, unguentarium, kantha-

ros, skyphos parçalarıdır. Ayrıca; sikkeler, yine Hellenistik döneme tarihlenen tüm kandiller, mühürlü amphora kulpları, terra cotta figürin parçaları, mühürlü-mühürsüz ağırlıklar buluntular arasındadır. En önemli buluntular arasında kabartma ve boyalı siren ve lotus süslemeli mimari terra cotta levha parçaları sayılabilir.

Sütunlu Yol çalışmaları sırasında yolun batı portikosunda açılan 5x5 m'lik üç plankarede bir mozaik taban açığa çıkarıldı. Bu bölüm aynı zamanda görkemli sütunlu yolun limana bağlanan anıtsal giriş kapısının bir bölümünü oluşturmaktadır. Mozaik taban temizlendikten sonra üzeri örtülerek koruma altına alınmıştır.

Çalışmalarımızı destekleyen T.C. Kültür Bakanlığı, Mersin Üniversitesi Rektörlüğü, Mezitli Belediyesi, Gelbul İnşaat Ltd. Şti.'ne teşekkür ederiz.

Remzi Yağcı

İznik Çini Fırınları Kazısı 1999 Çalışmaları

28.07.1999 - 27.08.1999 tarihlerinde Bursa ili, İznik içe merkezinde gerçekleştirilen "İznik Çini Fırınları Kazısı" çalışmaları, Prof. Dr. Ara Altun başkanlığında Yard. Doç. Dr. V. Belgin Demirsar - Arlı, Dr. A. Vefa Çobanoğlu, Hakan Arlı (MA) dan oluşan Kazı Kurulu ve Edebiyat Fakültesi'nden 20 öğrenci ile Bakanlık Yetkili Uzmanı olarak atanan Bursa Müzesi'nden Emel Özkan'ın katılımıyla BHD kodlu kazı alanında sürdürülmüştür.

Kent merkezindeki BHD kodlu kamulaştırılmış kazı alanı gridli ve çevresi çevrili olup çalışmalar G7, G8, G9 plankarelerinde yoğunlaştırılmıştır.

9 Envanterli Eser, 44 Envanterli Etütlük buluntu ve 146 torba Etütlük buluntu değerlendirilmiştir.

Buluntuların tamamı, tasnifli, etiketli torbalarında İÇFK damgalı sandıklarında listeleriyle birlikte teslim tutanağı ekinde İznik Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Kazı Kampı olarak kullanılan Merkez Kılıçarslan İlköğretim Okulu'nda hiçbir kazı buluntusu kalmamıştır.

Bakanlık ödenekleri dışında, İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından kazı 1282/050599 sayılı proje çerçevesinde 3.000.000.000.-TL brüt ödenekle desteklenmiştir.

Bölgede yaşanan ve İznik'te de etkileyen deprem felaketi nedeniyle çalışmalar aksamakla birlikte, yöntemine uygun biçimde düzenine göre Kazı, planlanan hedeflerin gerisinde olarak tamamlanabilmiştir.

22.07.1999 günü çekirdek ekibin İznik'e gelerek yeni kazı kampı düzenlemesi için çalışması ve asıl ekibin 27.07.1999 günü İznik'e intikali ile 28.07.1999 günü alan çalışmasına başlanan Kazı'nın envanter çalışmaları 24.08.1999 günü tamamlanarak Müze teslimi yapılmış, Kamp toplama, hesap kapatma, düzenleme işleri için kalan ekip 27.08.1999 gününe kadar İznik'te kalmıştır.

Buluntulardan üçünün alçı ile tümlemesi yapılmış, diğerleri, çalışılan plankarelerdeki kazı tamamlanmadığından önümüzdeki mevsimlerde birleşebilen parçaların bulunabileceği düşüncesi ile yapışan parçaları birleştirilerek tümlemeleri yapılmadan teslim edilmişlerdir.

Müze deposunun ve özellikle etütlük deposunun acil olarak ıslahı ve genişletilmesi gerekmektedir. Etiket ve sandıkları ile etütlük malzemenin düzenli ve çalışılabilir tasnifleri için sorunun ivedilikle çözülmesi talebimiz, diğer sondaj alanlarında çalışmaların sürdürülebilmesi amacı ile önceki kamulaştırma talepleriyle birlikte devam etmektedir.

Ara Altun

Nahçıvan Arkeolojik Yüzey Araştırması, 1999

Doğu Anadolu Bölgesi'nde son 35 yıldan beri arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları yapan İstanbul Üniversitesi Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi bilim kurulu üyeleri, çalışmalarını 1997 yılında başlattıkları "Nahçıvan Arkeolojik Kazı ve Yüzey Araştırması Projesi" ile daha doğuya ve ülkemiz sınırlarının dışına taşımıştır. Üç sezon boyunca gerçekleştirilen Nahçıvan çalışmaları ile bölgenin hemen hemen tümü taranmış, bölge müzeleri ziyaret edilmiş ve Nahçıvan Devlet Üniversitesi ile ortak arkeolojik çalışmaların yürütülmesi konusunda protokol imzalanmıştır.

1999 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu'nun Nahçıvan Devlet Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. İsa Habibeyli ile imzaladığı anlaşma gereği, İstanbul Üniversitesi, Nahçıvan Devlet Üniversitesi Arkeoloji ve Etnografya Araştırma Merkezi, Nahçıvan Bilimler Akademisi, Marmara Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi öğretim üyelerinin oluşturduğu araştırma kurulu yaklaşık 27 gün süren yüzey araştırmasını gerçekleştirmiştir. İstanbul Üniversitesi'nin ve Türkiye'nin yurt dışındaki ilk arkeolojik projesi olan Nahçıvan çalışmalarına bilim kurulu üyemiz Dr. Veli Bahşaliyev rehberlik etmiştir. 1999 yılı çalışmaları, Nahçıvan kenti ve yakın çevresi, kuzeyde Şerur, doğuda Şahbuz ve güneyde de Culfa ilçelerinde sürdürülmüştür.

Nahçıvan kenti ve yakın çevresinde yer alan I. ve II. Kültepe höyüklerinde çalışılmıştır. II. bin yılı boyalı çanak çömlek kültürü hakkında önemli bilgiler veren bu höyükler OTÇ kronolojisi için de anahtar görevi görürler. Şerur ilçesi sınırlarında yer alan Şahtahtı Kalesi ve nekropoller, Oğlankale, Yurtçu Nekropolü, Ferhat Kanalı, Kalecik Sulama Kanalı incelenmiştir. Arpaçay'dan alınan Ferhat ve Kalecik Kanalı'nın suladığı verimli ovadaki Oğlankale bölgenin en büyük ekonomik ve askeri yönetim merkezi konumundadır. Aras Vadisi'nin kuzeyindeki Karmir-Blur ve Arin-Berd ile Kuzeybatı İran'daki Bastam gibi önemli bir Urartu Kalesi olduğu anlaşılan Oğlankale çok güçlü ve anıtsal surlarla çevrilidir. Şahbuz ilçesinde Vayhır (Nebi) Kalesi, Kolanı yerleşim merkezi ve nekropolü ile Sarıdere Nekropolü ince-

lenmiştir. Vayhır Kalesi, M.Ö. II. bin yılı kaleleri arasında yer almaktadır. Kale duvarları, eşit olmayan aralıklarla bastiyon ve çokgen kulelerle güçlendirilmiştir. İçindeki yoğun dolgu, sur duvarlarının kerpiçe yükseltilmiş olabileceğine işaret etmektedir. Culfa ilçesindeki en önemli merkez olan Kazancıkale OTÇ'ndan DÇ'nin sonuna değin yerleşmeye sahne olmuştur. Kale 1650 m uzunluğunda ve 370 m genişliğindedir ve 610 bin m²'lik bir alana yayılmaktadır. Bu büyüklükteki bir kaleye ne Nahçıvan bölgesinde ne de Doğu Anadolu ve Kafkasya'nın diğer bölgelerinde rastlanmaktadır. Oldukça sarp ve dik bir kayalık üzerinde kurulmasına karşın dört bir tarafı anıtsal duvarlarla çevrilmiştir. Bu surlar üzerinde düzenli olmayan aralıklarla bastiyonların kullanılmış olması dikkat çekicidir.

1999 yılı Nahçıvan yüzey araştırmasında, özellikle bölgenin Türk-İslam Dönemi mimari eserleri konusunda da oldukça ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır.

Oktay Belli

1999 Yılı Konya-Karaman İlleri Yüzey Araştırmaları

18.09.- 03.10. 1999 tarihleri arasında T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle başkanlığım altında bir ekiple Konya ve Karaman illeri sınırları içerisinde bir yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir.

1994 yılından bu yana bir proje doğrultusunda yapılan bu çalışmalar Konya ilinin güneyi ve doğusuna doğru kaydırılmaktadır. Çalışmalarımızda Prehistorik çağlardan Antik Çağ'a kadar uzanan geniş bir zaman kesitinin bölgedeki merkezlerde varlığının envanteri çıkarılmaktadır. Ancak ekibimizin daha çok yoğunlaştığı konu M.Ö. II. bin yılın son çeyreği ile M.Ö. I. bin yılın ilk çeyreğidir. Bu doğrultuda bölgede birçok yerleşme yeri ziyaret edilmiştir. Özellikle Hitit Devleti'nin son yılları ve Tarhuntaşsa problemi çalışmalarımıza yön vermektedir. Bu nedenle bu yılki çalışmalarımızda ziyaret ettiğimiz 33 merkez içinde Konya-Karaman arasındaki Kızıldağ ve çevresi özel bir yer almaktadır. Kurunta Anıtı'nın bulunduğu Hatip Kayalığı ile Hartapuş Anıtı'nın bulunduğu Kızıldağ'ın karşılaştırılması kuşkusuz bu dönemin problemlerine ışık tutması bakımından önemli olacaktır.

Çalışmalarımız önümüzdeki yıllarda da bölgede özellikle Konya'nın güneydoğusunda dağlık bölgede devam edecektir. Bu çalışmaların Akdeniz-Orta Anadolu ilişkilerinin anlaşılmasına da katkısı olacağını düşünmekteyiz.

Hasan Bahar

1999 Yılı Karadeniz Bölgesi Araştırmaları

1986 yılından beri, Prof.Dr. Mehmet Özsait başkanlığındaki bir ekip tarafından bölgede sistematik yüzey araştırmaları sürdürülmektedir. Şimdiye kadar Amasya'nın

Merkez ilçe, Taşova, Suluova, Göynücek, Hamamözü, Gümüşhacıköy Merzifon; Samsun'un Havza, Vezirköprü, Ladik; Ordu'nun Merkez ilçe, Ulubey, Mesudiye, kısmen de Gürgentepe; Tokat'ın Merkez ilçe, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Zile, Pazar, Turhal ve kısmen de Almus ile Artova ilçelerinde çalışılmıştır.

1999 yılında Arkeolog Nesrin Özsait, Araş. Gör. Hamdi Şahin, Araş. Gör. Özdemir Koçak, Arş.Gör. Abdullah Dünder, Eskiçağ Tarihçisi Arif Gökçek ve Kimyager Nihal Ozan'dan oluşan ekibimize Bakanlık Temsilcisi olarak Nevşehir Müzesi'nden Arkeolog Sultan Tutar katılmıştır.

Kendi sınırlı imkanlarımız yanı sıra esas olarak Amasya Valisi Sayın Hüseyin Poroy ile İ.Ü. Vakıf Araştırma Fonu Saymanlığı ve sınırlı olarak da Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'nın yardımlarıyla 15-30 Temmuz 1999'da, 16 gün süreyle, Amasya'nın Merzifon ilçesinde yoğun olarak çalışılmıştır. Kısmen de Samsun'un Vezirköprü ve Havza ilçelerinin Amasya'ya sınır olan kesimlerinde ön araştırma yapılmıştır.

Merzifon'da Merkez, Hayrettin, Oymağaç, Akören, Karamağara, Bahçecik, Şeyhyeni, Gökçebağ, Çayırköy, Yeniçeltek Mahallesi, Merzifon'un hemen kuzeyinden başlayan ve doğu-batı yönünde uzanan Tavşan Dağı üzerinde Bahçekent, Aksungur, Çobanören, Çavundur, Kayadüzü, Bayat, Osmanoglu, Hırka, İnalan, Gelinsini, Yakacık, Aşağıbük, Ortabük, Yukarıbük köyleri ve yaylaları olabildiğince sistematik olarak araştırılmıştır.

Merzifon'un Kayadüzü Köyü Yaylası araştırıldıktan sonra, ona sınır olan Havza ilçesinin Aşağı Çayırözü ve Yukarı Çayırözü Yaylaları; Mesudiye (Kösürük) Köyü Yaylası araştırılmıştır. Daha sonra Merzifon Osmanoglu Köyü ve Yaylası araştırılırken de Havza'nın Hacıdede Köyü Yaylasında Tepe Gölü ve çevresi incelendi. Merzifon'un Gelinsini Köyü Yaylasında Bakırçay Vadisi araştırılmış sonra da ona sınır olan Havza ilçesinin Beyören Köyü Yaylası ve Evliya Tepesi'nde araştırmalar yapılmıştır. Burada da yer yer işletilmiş bakır yataklarında cürufurflar görülmüştür.

Merzifon'un Yukarıbük Köyü üzerinden Vezirköprü'nün Kızılcaoru Küçükkale, Büyükkale köylerindeki çalışmamızda da iyi sonuçlar da aldık.

Küçükkale Köyü'nde Delikkaya kitlesi üzerinde ve eteklerinde İTÇ ve M.Ö. II. bin yerleşmelerine ait az sayıda keramik gördük. Büyükkale Köyü'nde, köye adını veren Büyükkale kayalığı ve eteğinde DÇ yerleşmesine ait yine az sayıda keramik görülmektedir.

Merzifon'un 1987, 1994-1996 yılları arasında 25 köyü sistematik olarak araştırılmış ve GKÇ'dan RÇ sonuna kadar olan zaman dilimine ait yirmi kadar yerleşme tespit edilmişti. 1999 yılında Merzifon'un, yukarıda işaret edilen köyleri araştırılmış, sonuçta 3 SKÇ+ 13 İTÇ+ 5 OTÇ+ 5 DÇ+ 12 RÇ olmak üzere toplam 38 yerleşmeyle Gökçebağ Köyü'nde Üç Tepeler ve Bayat'ta Köyönü olmak üzere 2 tane de tümülüs tespit edilmiştir.

Çalışmalar sonucunda bölgenin kültür envanterinin yapılması amaçlandığından, araştırmalara önümüzdeki yıl da devam edilecektir.

Mehmet Özsait

Göller Bölgesi Yüzey Araştırmaları, 1999

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi adına, Üniversitemiz Araştırma Fonu'nun maddi desteği, Şarkikaraağaç Belediye Başkanlığı'nın katkılarıyla, başkanlığımız altında Arkeolog Nesrin Özsait, Araş.Gör. Özdemir Koçak, Arkeolog Nevin Yelyen, yüksek lisans ve lisans öğrencilerimizden Zeynep Gürhan, Resul Apanlar, Ebru Memiş'ten oluşan ekibimize Bakanlık Temsilcisi olarak, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden Arkeolog Belgin Okuducu katılmıştır.

Bu yıl Burdur'un Bucak ve Yeşilova, Isparta'nın Merkez ilçe ve sonra da Şarkikaraağaç ilçesini araştırdık. Burdur'un Yeşilova ilçesinde Akçaköy, Armutköy, İğdir ve Alan köylerini; Bucak ilçesinde, Antik Kremna'nın güneydoğusunda Sahil Çamlık, Elsazı köylerinde kısa süreli ön araştırma yaptık. Isparta Merkez ilçede Büyük Gökçeli beldesi sınırları içinde yer alan Findos Höyüğü, Aliköy'de Aliköy Höyük ve Öreniçi yerleşmelerini inceledik. Şarkikaraağaç ilçesinde, 1987 yılında yeterince araştıramadığımız Arak, Başdeğirmen, Köprü, Aşağıdinek, Ördekçi, Çavundur, Yakaemir, Yenice kale, Çarıkşaraylar, Fakılar, Beyköy, Kıyakede köy beldeleriyle Kızıldağ ve Kızılkale (Antik Anabura) incelenmiştir.

1999 yılı yüzey araştırmalarımız sonucunda 6 İTÇ + 2 OTÇ + 20 Hellenistik ve RÇ olmak üzere 28 yerleşme; RÇ'na ait 2 kaya mezarı, 7 in tespit edilmiş, önceden bilinen 6 höyük yeniden incelenmiştir.

Henüz sonuçlandıramadığımız araştırmalarımıza önümüzdeki yıl da devam etmek düşüncesindeyiz.

Mehmet Özsait

Tlos 1999 Yüzey Araştırması

1999 dönemi çalışmalarının ağırlığını daha önce başlanan "Tlos Kaya Mezarları" monografisine ilişkin projeyi tamamlamak ve Akropol'ün topografik haritasını çıkarmak oluşturmuştur. Çalışmalarda 112 mezarın fotoğrafları ve çizimleri tamamlanmıştır.

Kaya mezarlarının topografya içinde, kayalıktaki dağılım ve konumları incelendiğinde; Akropol kayalığının, nekropol için ayrılan kısmının baştan hazırlandığı anlaşılmıştır.

Yerleşim dışındaki Çalikkaya tepesinde bulunan taş ocağının, kaya mezarı cephelerinde kullanılan montaj bloklarının çıkarıldığı kaynak olduğu belirlenmiştir.

Tlos'taki Kaya Mezarı tipleri belirlenmiş ve tiplere göre kronoloji oluşturulmuştur. Bunun yanında akropoldeki diğer mezar tiplerinden olan tonozlu mezarlar; ön yüzle-

ri blok taşlarla örülü olmalarına rağmen büyük bölümü anakayadan oyulmuştur. Roma iç döşemleri erken kaya mezarlarıyla benzerdir. Kayalığın kuzeyinde yoğun olan RD mezarlarının, içindeki ve az da olsa dışdaki sıvalar korunmuştur. Bu mezarlardan birinin cephesindeki stuko parçasında olasılıkla tüm kapıyı dolanan çok renkli bir sarmaşık motifiyle karşılaşılmıştır.

Klasik ve RD mezarlarının belirlenmesi kolayken, kentteki yoğun Hellenistik dönem yerleşimine rağmen bu dönem mezarlığına ilişkin yeterli veriye ulaşılamamıştır.

Tlos çalışmalarına ilk kez katılan, Tübingen ve Karlsruhe ekipleriyle birlikte yapılan çalışmalarda ise akropolün topografik haritası çıkarılmış ve yine aynı ekiple Prehellenistik Tlos'a ilişkin veriler daha çok da kaya yapıları ve yüzey seramiği gözlemlenmiştir.

Tlos yüzey araştırmaları önümüzdeki yıllarda kentte yoğunlaştırılacaktır.

Fahri Işık

Doğu ve Kuzeydoğu Lykia-Güneybatı Pisidia Epigrafiya -Tarihî Coğrafya Yüzey Araştırmaları Projesi 1999 Yılı Çalışmaları

Antalya ili sınırları içinde 1990 yılından bu yana, Avusturya Bilimler Akademisi Küçük Asya Komisyonu'nun finans desteğiyle uygulanmakta olan projeye ilişkin çalışmalara Temmuz-Ağustos aylarında devam edilmiştir. Kültür Bakanlığını Arkeolog Nuray Tarlan'ın temsil ettiği yüzey araştırmalarına Arş. Gör. Murat Arslan (M.A., Marmara Üniv.), Arkeolog-Eskiçağ Tarihçisi Ayşegül Ergene (M.A.), Arş. Gör. Emre Erten (M.A., İstanbul Üniv.), Araş. Gör. Hüseyin Sami Öztürk (M.A., Marmara Üniv.) proje asistanları olarak katılmış ve özverili çalışmalarıyla önemli katkılar sağlamışlardır.

Bu yılki çalışmalar, Trebenna antik kenti (Çağlarca Köyü), Çandır Vadisi'nin batı yakasındaki Çitdibi ve Yarbaşıçandırı köyleri ve Akalissos antik kenti teritoryumu (Akçaağıl Köyü Bozbelen Mevkii) olmak üzere dört alanda gerçekleştirilmiştir.

Antalya'nın 22 km batı-güneybatısındaki, Çağlarca Köyü'ne bağlı Karcıbayırı Mahallesi'nin 1.5 km kuzeydoğusunda ve kent merkezine yaklaşık aynı uzaklıktaki Geyikbayırı Köyü'nün 1 km güneydoğusunda, Sivri-
dağ'ın kuzey eteklerinde, bugün Asar Mevkii olarak adlandırılan mevkide konumlanmış olan Trebenna antik kentinde bulunan bir mezar yazıtı, 1999 yılı çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmuştur. Antik kentin Dereözü Nekropolü'nde, bir peribolos (=çevre duvarı) ile kuşatılmış bir avlu içinde yer alan, 1977-78 yıllarında geniş çaplı bir kaçak kazıyla önemli ölçüde tahribata uğradığını saptadığımız heroon'un podium'u üzerine kazılmış yazıt, Antalya Müzesi Müdürlüğü'nün denetiminde yapılan, kurtarma kazısı niteliğindeki, kısa süreli bir sondaj çalışması sonucunda gün ışığına çıkartılmıştır.

Böylece bilim dünyasına kazandırmış olduğumuz söz konusu yazıtın, eski lykiarkhes'lerden Marcus Aurelius Torquatus'a ait olduğu anlaşılmıştır. 11 satırdan oluşan yazıt, heroon sahibinin, mezarın kullanımı ve mezar hırsızlığı (tymborykhia) hakkında bir talimatnamesi niteliğinde, ilgi çekici bir belgedir.

Antalya kent merkezinin kuşucumu 27 km güneybatısındaki Çitdibi Köyü'nün yaklaşık 2 km batı-kuzeybatısında, Asar Dağı (=Karabel) Mevkii'nde yer alan ören yerinde gerçekleştirdiğimiz çalışmalar sırasında 8 yeni mezar yazıtı ele geçmiş, ayrıca daha önce yayımlanmış iki mezar yazıtı revizyondan geçirilerek yeniden değerlendirmesi (corrigendum) yapılmıştır. Yazıtlardan iki tanesi, söz konusu ören yerinin, 1990 yılında İngiliz araştırmacılar tarafından Korkuteli'nin Bayat Köyü'nde ele geçirilen, Hellenistik Çağ'a ait bir onur yazıtından ve Patara Yol Kılavuz (Stadiasmus) Anıtı'ndan tanıdığımız Typallia antik kenti olduğunu saptamamızı sağlaması dolayısıyla büyük önem taşımaktadır. Anılan belgeler ayrıca, Typallia kentinin, Termessos kentiyle bir sympoliteia (=siyasal birlik) oluşturduğunu ve bundan dolayı, Termessos egemenlik alanının sınırları içinde yer aldığını öğrenmemize vesile olması açısından da önemlidir.

Gene Çitdibi Köyü sınırları içinde yaptığımız araştırmalar sırasında, Karagedeller Mevkii'nde 1, Peynirlitaş (=Arılıtaş) Mevkii'nde 3 ve Ambarlaryatağı Mahallesi yakınlarında 1 adet olmak üzere, 5 yeni mezar yazıtı saptanmıştır.

1999 yılı çalışmalarının yoğunluk kazandığı yerlerden biri de Yarbaşıçandırı Köyü ve çevresidir. Köy sınırları içindeki Kadıbağı ve Karabucak mevkilerinde birer, Eskiköy Mahallesi Ekisce Mevkii'nde 2 tane olmak üzere, toplam 4 yeni mezar yazıtı keşfedilmiştir. Karabucak Mevkii'nde ele geçen, bir rahibeye ilişkin yazıt, gerek Mnara yerleşim yeri adının ilk kez belgelenmesi; gerek Mnara'nın Phaselis kentiyle bir sympoliteia oluşturarak bu birlik kapsamında Phaselis topraklarına katıldığının, dolayısıyla eskiden bir polis statüsüne sahip olduğunun anlaşılması; gerekse Çandır Vadisi'nin batı yakasında yer alan Yarbaşıçandırı Köyü dolaylarının Mnara ve aynı zamanda Phaselis arazisi olduğunun ortaya çıkması bakımından çok önemlidir. Sözünü ettiğimiz yazıt, şimdiye dek bilmediğimiz, "Waratas" adlı bir yerel (Luvi kökenli) tanrıya ait kültün ilk kez belgelenmesi açısından da dikkate değer bir buluntudur.

1999 yılı çalışmaları ayrıca, Altınyaka (Gödene) Belde-si'nin yaklaşık 3 km kuzeydoğusundaki Akçaağıl Köyü yakınlarında, Bozbelen Mevkii'nde bulunan, adını bilmediğimiz, ancak Akalissos teritoryumu içinde yer aldığı anlaşılan ören yerinde 4 yeni mezar yazıtının keşfi-ne vesile olduğu gibi, daha önce yayımlanmış iki mezar yazıtının revizyona tabi tutularak, yeniden değerlendirilmesini (corrigendum ve addendum) de sağlamıştır.

Bülent İplikçioğlu - Güler Çelgin - A. Vedat Çelgin

Tekin, O., *Eskiçağ'da Para*, İstanbul 1998³.

Hırçın, S., *Çivi Yazısı: Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul 1998².

Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul 1995.
Sponsor: Efes Pilsen.

Demiriş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul 1998². Sponsor: Scikss.

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul 1996.
Sponsor: Mustafa Nevzat İlaç San. A.Ş.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul 1996.
Sponsor: Raks.

Çete, İ., *Geçmiş Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul 1996.

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 1997.
Sponsor: Erol Makzume

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul 1997.
Sponsor: Penelope Dokuma San. ve Tic. Ltd. Şti.

Çokay, S., *Antik Çağ'da Aydınlatma Araçları*, İstanbul 1998. Sponsor: MESA Madeni Eşya San. A.Ş.

Savaş Ö. S., *Hitit Hiyeroglif Yazıtlarında Tanrı, Şahıs ve Yer Adları*, İstanbul 1998, (Bilimsel Seri: I).

Köroğlu, K. (Editör), *5. Yılında Yumuktepe; The V. Anniversary of the Excavations at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul 1998, (Kazı Monografisi: I).

Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996) / International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996), İstanbul 1999, (Bilimsel Toplantılar Serisi: I). Sponsor: Harun Yılmaz

Kitap İsteme Adresi

Ege Yayınları

Aslanyatağı Sokak, Sedef Palas Apt., No.35/2

Cihangir 80060 İstanbul

Telefon - Faks: (212) 249 05 20

e.mail: aboratav@tayproject.org

YENİ

Belkis Dinçol, *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*

İçindekiler:

- Önsöz
- Eski Doğu Topluluklarında Müziğin Yeri
- Müzik Eğitimi ve Müzisyenler
- Müzik Aletleri
- Telli Çalgılar
- Arp
- Lir
- Saz
- Derili Müzik Aletleri

- Üflemeli Çalgılar
- İdiyon = Kendi Ses Veren Çalgılar
- Ses Sistemi
- Kronoloji Tablosu
- Seçme Bibliyografya

Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996) Bildiriler / International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996) Papers Presented to the Symposium, İstanbul 1999, (Bilimsel Toplantılar Serisi: I).
Sponsor: Harun Yılmaz

3-14 Haziran 1996 tarihinde İstanbul'da toplanmış olan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) çerçevesinde Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü tarafından Başbakanlık Toplu Konut İdaresi işbirliği ile organize edilen Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu'na sunulan bildirilerden Enstitü'ye gönderilenleri içeren kitap yayın hayatına girmiş bulunmaktadır. Kitapta Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Ali M. Dinçol'un açış konuşması ve sunuş yazısının arkasından 46 bildiri metni yer almaktadır. Toplam 524 sayfa.

Bu yayın Ege Yayıncılık'tan sağlanabilir.

Bülten'in gitmesini istediğiniz kişi ve kurum adreslerini veya adres değişikliklerinizi lütfen bize bildiriniz.

Yazışma Adresi:

Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
34459-İSTANBUL

E mail: kkoroglu@marun.edu.tr
doganmel@istanbul.edu.tr
Tel-faks: (0 212) 5140397

Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Bülteni Sayı: 9 (Ocak 2000)
Editör: Kemalettin Köroğlu M.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi
Eski Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı 81040 - Göztepe-İSTANBUL
Bu sayıyı hazırlayanlar: Kemalettin Köroğlu-Meltem Alparslan

Baskı: Ege Yayınları

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.
Ocak ve Mayıs aylarında yayınlanır. Ücretsizdir.